

MEĐUNARODNI MONETARNI FOND

REPUBLIKA HRVATSKA

Izvešće Izaslanstva MMF-a o konzultacijama u vezi s člankom IV. Statuta Međunarodnog monetarnog fonda

**Pripremili: Članovi Misije MMF-a koji su održali konzultacije u vezi s člankom
IV. Statuta MMF-a**

Odobrili: Jacques Artus i Ishan Kapur

17. prosinca 1999.

- Konzultacije u vezi s člankom IV. Statuta MMF-a za 1999. godinu, uključujući procjenu učinkovitosti prethodne tehničke pomoći MMF-a kao i mogućih budućih potreba za tehničkom pomoći na tom području, održavale su se u Zagrebu od 27. rujna do 8. listopada 1999. godine. Misiju MMF-a činili su Hans Flickenschild, Rachel van Elkan, Riccardo Maggi (osoblje *European I Department-a*), Joel Toujuas-Bernate (*Policy Development and Review Department*) i Jane Tito (pomoćnik, *Technical and General Services Department*). Stalni predstavnik MMF-a u Hrvatskoj Gary O'Callaghan i Arend Kapteijn iz Ureda izvršnog direktora MMF-a također su sudjelovali u razgovorima. Sastanci su održani s ministrima financija, zdravstva, rada i socijalne skrbi, zatim s guvernerom Hrvatske narodne banke (HNB), predsjednikom saborskog Odbora za proračun, te predstavnicima drugih ministarstava, agencija, javnih poduzeća, institucija financijskog sektora, poslodavcima, sindikatima, predstavnicima akademske javnosti i oporbenim strankama.
- Zaključujući konzultacije u vezi s člankom IV. Statuta MMF-a za 1998. godinu, izvršni direktori MMF-a pohvalili su institucije vlasti zbog uspjeha stabilizacijskog programa utemeljenog na deviznom tečaju, no isto tako naglasili rizike inherentne neuravnoteženoj platnobilančnoj situaciji Hrvatske, kao i njenom slabom bankovnom sustavu. Direktori su stoga istaknuli potrebu odlučnijeg poduzimanja aktivnosti na nekoliko područja, uključujući prilagodbu makroekonomske politike i ubrzanje reforme javnih poduzeća i bankovnog sustava, a u cilju osiguranja održivosti platnobilančne pozicije i unapređivanja makroekonomske stabilnosti i trajnog rasta.
- Izbori za Zastupnički dom Sabora zakazani su za 3. siječnja 2000. godine. Ankete ukazuju na mogućnost promjene vlasti. K tome, predsjednički izbori moraju se održati u razdoblju od 60 dana od smrti predsjednika Tuđmana 10. prosinca 1999. godine.

Sadržaj

I. Opće okruženje i glavne teme razgovora.....	3
II. Ekonomsko okruženje: Kretanja u proteklom i izgledi u kratkoročnom razdoblju	9
A. Kretanje u proteklom razdoblju.....	9
B. Izgledi u kratkoročnom razdoblju.....	16
III. Razgovori o gospodarskim politikama	18
A. Neodložne gospodarske politike.....	18
B. Gospodarske politike za novu vladu	19
C. Ostala pitanja.....	27
IV. Ocjena Misije MMF-a.....	30

Umeci

1. Orijentacija fiskalne politike.....	10
2. Privatizacija Hrvatskih telekomunikacija	18
3. Fiskalni scenarij za 2000. godinu.....	23
4. Scenarij razvoja gospodarske situacije u srednjoročnom razdoblju	28

Slike

2. Rast BDP-a i činitelji rasta, 1994-1999.	4
3. Kretanja u realnom sektoru gospodarstva, 1996-1999.	5
4. Kretanja u bilanci plaćanja, 1996-1999.	6
5. Monetarna kretanja, 1996-1999.	7
6. Tečajna kretanja, 1994-1999.	8
7. Razlika između aktivnih i pasivnih kamatnih stopa u odabranim srednjoeuropskim zemljama, 1999.	12
12. Računi središnje države, naplaćena realizacija, 1996-1999.	13
13. Trendovi kretanja primarnog novca, 1996-1999.	14
14. Indeks prosječne neto plaće, 1996-1999.....	26
15. BDP, 1989-2004., stalne cijene, 1990.=100	29

Tablice

1. Osnovni ekonomski indikatori, 1994-2000.....	33
2. Ostvarenje proračuna središnje države, 1994-2000.....	34
3. Monetarni računi, 1994-2000.....	35
4. Bilanca plaćanja, 1994-2000.	36
5. Scenarij gospodarskih kretanja u srednjoročnom razdoblju, 1997-2004.	37
9. Odabrani financijski indikatori (komercijalne banke), 1994-98.	38

Dodaci

1. Odnosi Hrvatske s Međunarodnim monetarnim fondom.....	39
2. Odnosi Hrvatske sa Svjetskom bankom	44
3. Pitanja vezana uz statistiku.....	46
4. Analiza pružene tehničke pomoći MMF-a	50

Dodatna tablica

8. Temeljni statistički indikatori (dana: 9.12.1999.)	49
---	----

I. OPĆE OKRUŽENJE I GLAVNE TEME RAZGOVORA

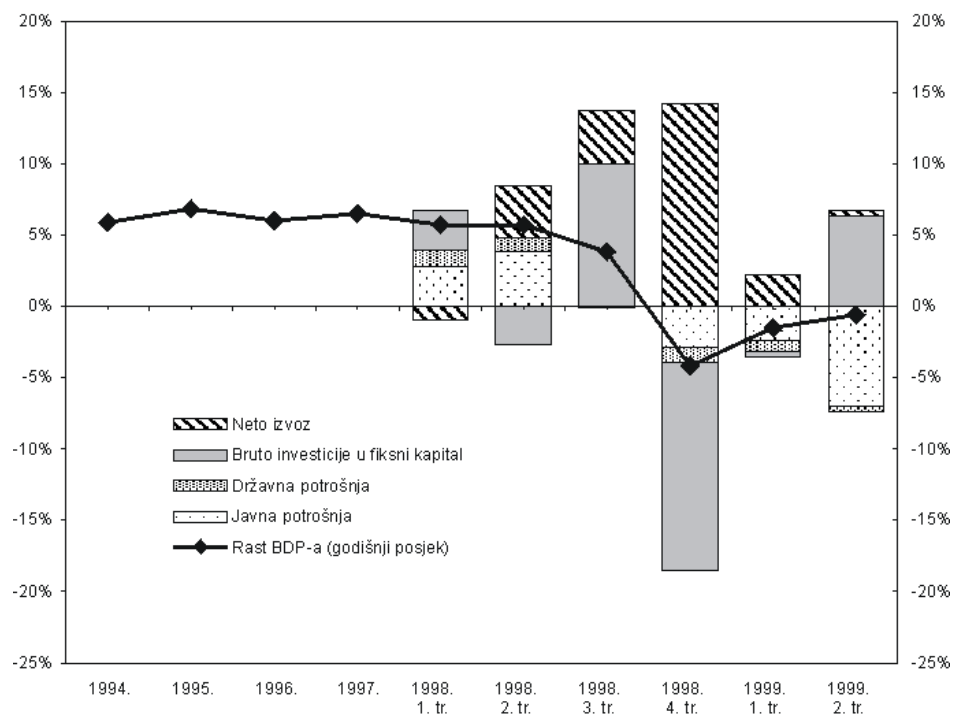
1. Sve donedavno, funkcioniranje hrvatskog gospodarstva bilo je predmet zavisti mnogih zemalja u tranziciji: za uspješnim stabilizacijskim programom uvedenim krajem 1993. godine slijedila je stvarna stabilnost cijena i rast realnog BDP-a od 6 posto godišnje tijekom razdoblja od 1994. do 1997. godine (Slika 1.). No rast gospodarstva, koji je uglavnom pokretala domaća potražnja, pratilo je bujanje uvoza, dok je izvoz stagnirao jer je rast plaća nadilazio rast produktivnosti nastao smanjenjem broja djelatnika (Slike 2. i 3.). Kao rezultat navedenog, deficit tekućeg računa platne bilance povećao se na neodrživu razinu, a zaposlenost smanjila. Nesklone zauzdavanju rastućih pritisaka na proračunsku potrošnju, mjerodavne institucije vlasti oslanjale su se uglavnom na povećanja poreza i kombinaciju pooštavanja monetarne politike i deprecijaciju tečaja kune (Slike 4. i 5.) kako bi uspostavile ravnotežu tekućeg računa platne bilance. No, njihov uspjeh na području smanjenja deficita tekućeg računa platne bilance u 1998. godini i u prvom dijelu 1999. godine pratilo je naglo usporavanje gospodarske aktivnosti, kao i problemi u bankovnom sustavu, što je pogoršalo pritiske na proračun i pridonijelo brzom gomilanju dospelih nenaplaćenih obveza.

2. Bez obzira što je u tri uzastopna tromjesečja zabilježen negativni gospodarski rast i istodobna deprecijacija realnog efektivnog tečaja, prilagodba tekućeg računa platne bilance bila je, tijekom posjeta Misije MMF-a, još nepotpuna, a bankovni sustav i nadalje krhak, premda su poduzete odlučnije nadzorne aktivnosti kako bi se riješili problemi u problematičnim bankama. Situacija s proračunom bila je nesigurna: porezni prihodi bili su manji od nadolje revidiranih proračunskih projekcija, dolazilo je do odgađanja proračunske potrošnje, a zamijećeni su i pritisci da se smanje porezi i povećaju proračunski rashodi u predizbornom razdoblju. No, zabilježena su i povoljna kretanja: prihodi od privatizacije telekomunikacija, koji su bili veći od proračunom predviđenih, a realizirani su krajem boravka Misije MMF-a u Hrvatskoj, osigurali su dobrodošlo olakšanje platnoj bilanci i proračunu.

3. U takvoj je situaciji, a imajući na umu preporuku izvršnih direktora MMF-a da valja požuriti s temeljnom reformom gospodarskih politika, Misija MMF-a zastupala u razgovorima stav koji se temeljio na dvije odrednice. Prvo, s obzirom da se temeljna prilagodba gospodarskih politika nije mogla očekivati prije izbora, Misija je s mjerodavnim institucijama vlasti ocijenila zahtjeve koje gospodarske politike neodložno moraju ispuniti kako bi se upravljalo gospodarstvom u teškom razdoblju do formiranja nove vlade u prvom dijelu 2000. godine. Drugo, Misija je s predstavnicima mjerodavnih institucija raspravljala o gospodarskoj strategiji koju bi nova vlada trebala slijediti u 2000. godini i nadalje. Misija se također susrela s vodećim oporbenim strankama kako bi s njima raspravljala o izazovima vezanim uz gospodarske politike, a s kojima će se susresti nova vlada. Svi su se složili da je fiskalna prilagodba potrebna da bi se smanjio deficit tekućeg računa platne bilance, a nakon razmatranja prednosti i nedostataka alternativnih tečajnih režima, došlo se do gotovo jedinstvenog stava da je trajna stabilnost tečaja nužna. Ovaj stav dijele i predstavnici sindikata i poslodavaca. Stoga je Misija MMF-a pripremila scenarij na temelju kojeg bi se deficit tekućeg računa platne bilance mogao dalje smanjivati kako bi dosegnuo razinu od 5 posto BDP-a u 2000. godini. Misija MMF-a je naglasila da poboljšanje odnosa između domaće štednje i ulaganja, koje se

podrazumijeva, zahtijeva snažnu fiskalnu prilagodbu i jačanje konkurentnosti gospodarstva ograničenjem rasta plaća i povećanjem produktivnosti rada utemeljenom na reformama.

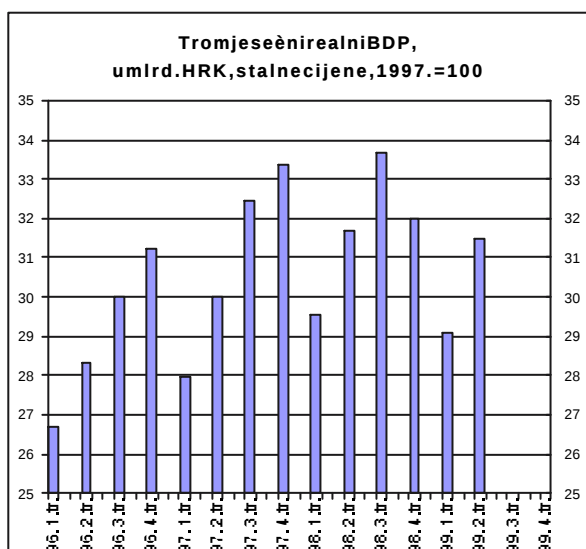
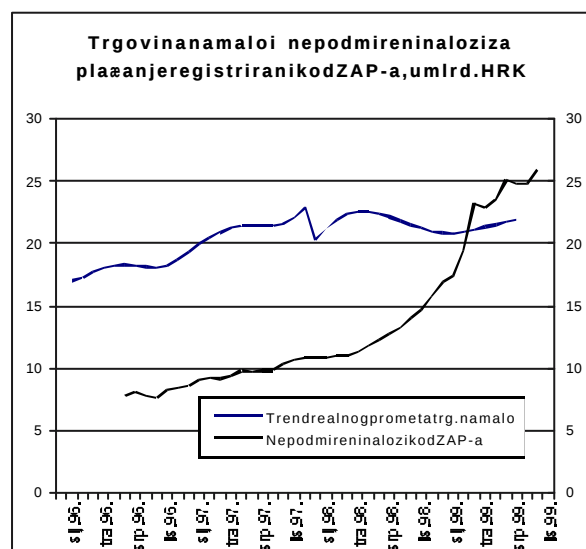
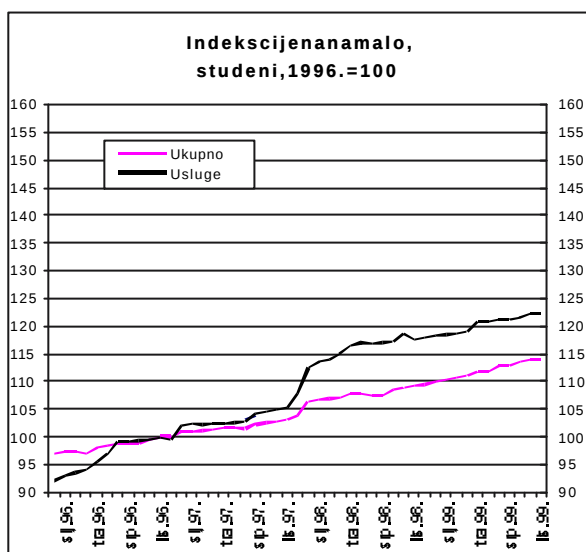
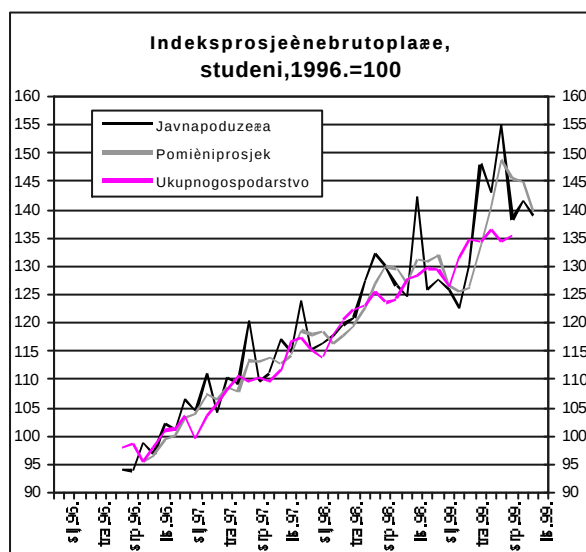
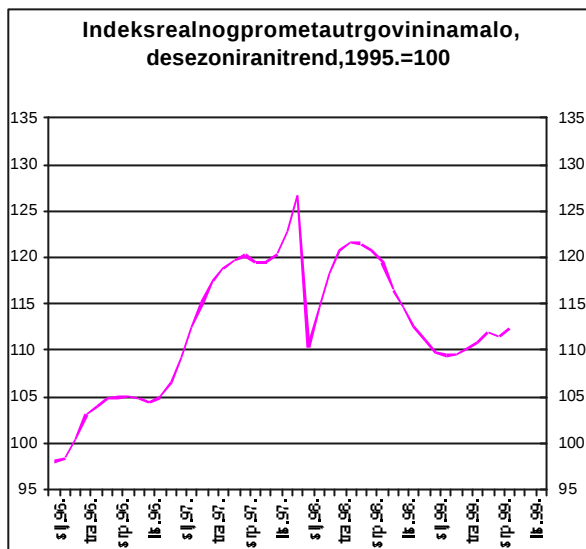
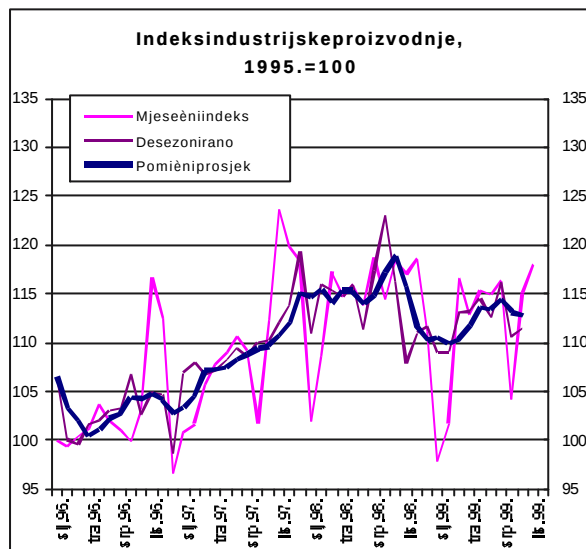
Slika 1. Hrvatska: Rast BDP-a i činitelji rasta, 1994-1999.¹
(u postotcima, na godišnjoj razini)

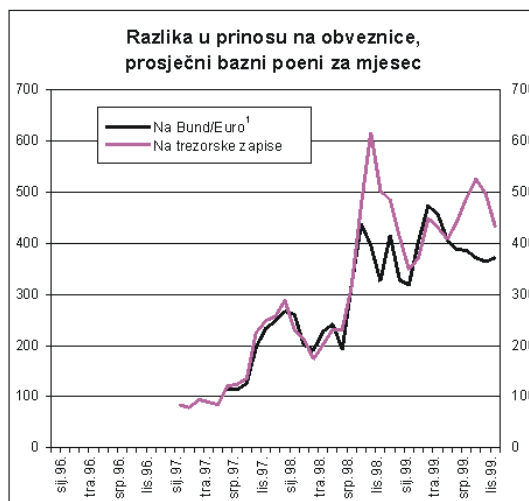
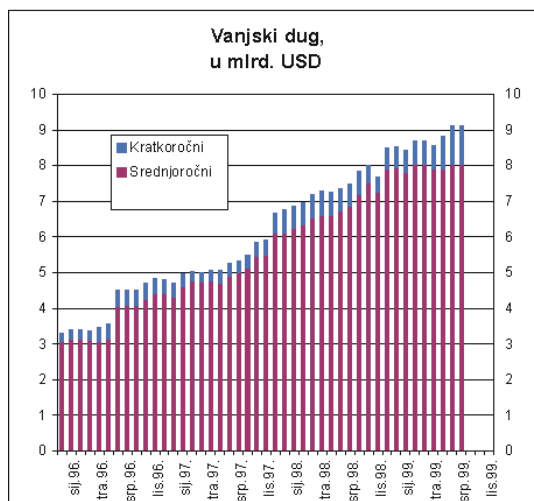
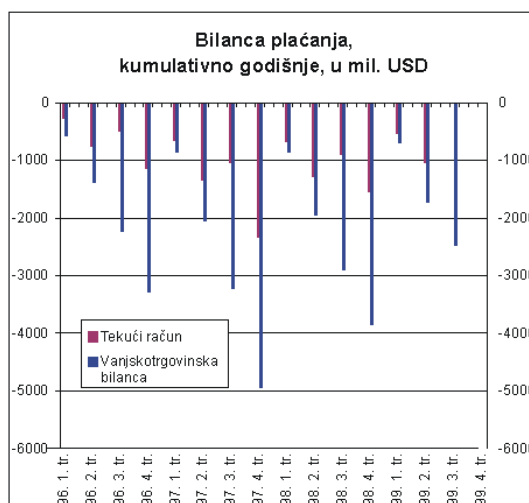
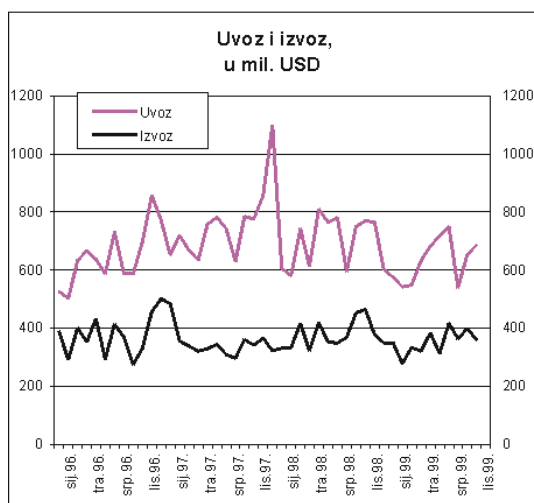
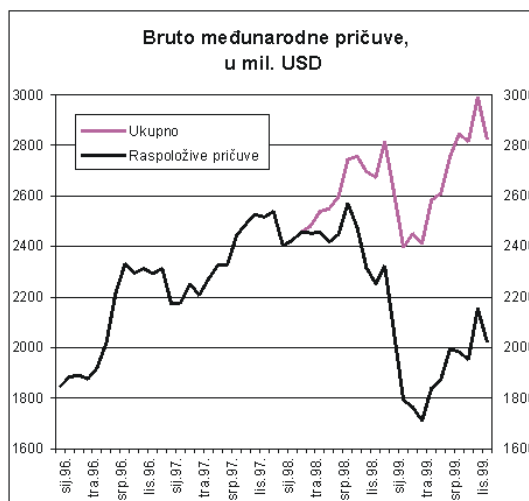
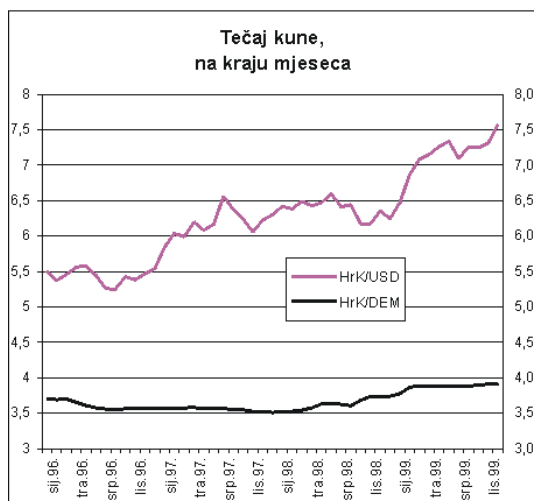
Izvori: Državni zavod za statistiku i procjene MMF-a.

¹ Prikaz rasta BDP-a prema rashodima dostupnim samo od 1998. godine.

Slika 2. Hrvatska: Kretanja realnog sektora gospodarstva, 1996-1999.

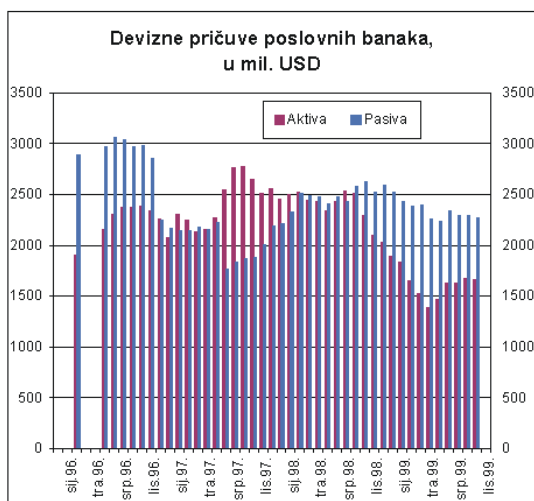
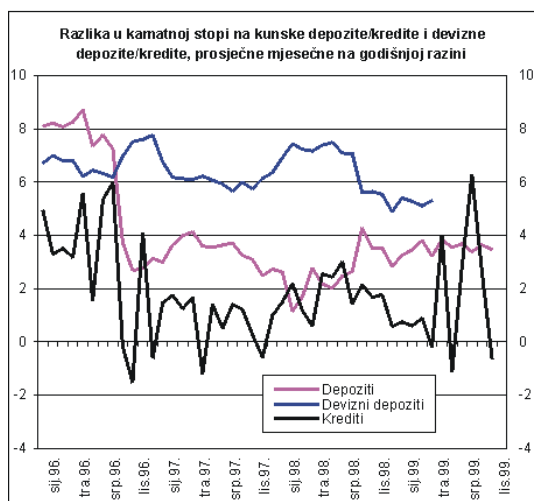
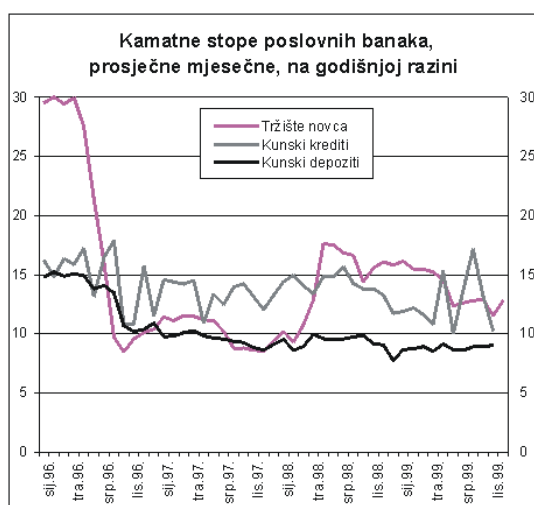
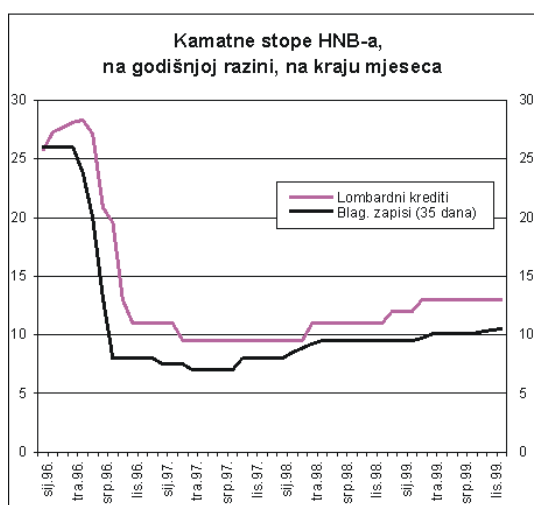
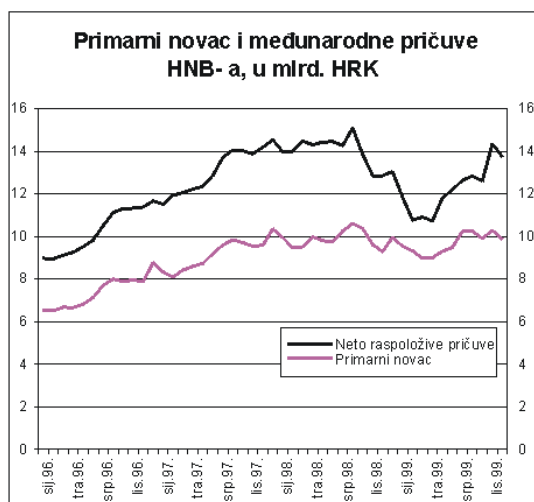
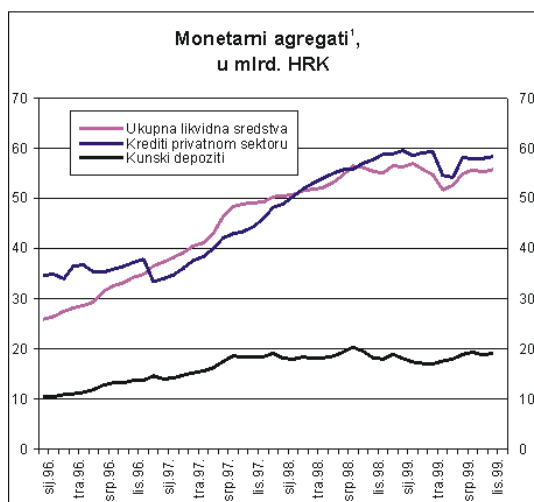
Slika 3. Hrvatska: Kretanja u bilanci plaćanja, 1996-1999.

Izvori: Hrvatska narodna banka i Bloomberg.

¹ Kod Bund/Euro, komparativni pokazatelj za obveznice se promijenio u ožujku 1999., ukazujući na povećanje od 50 baznih poeni.

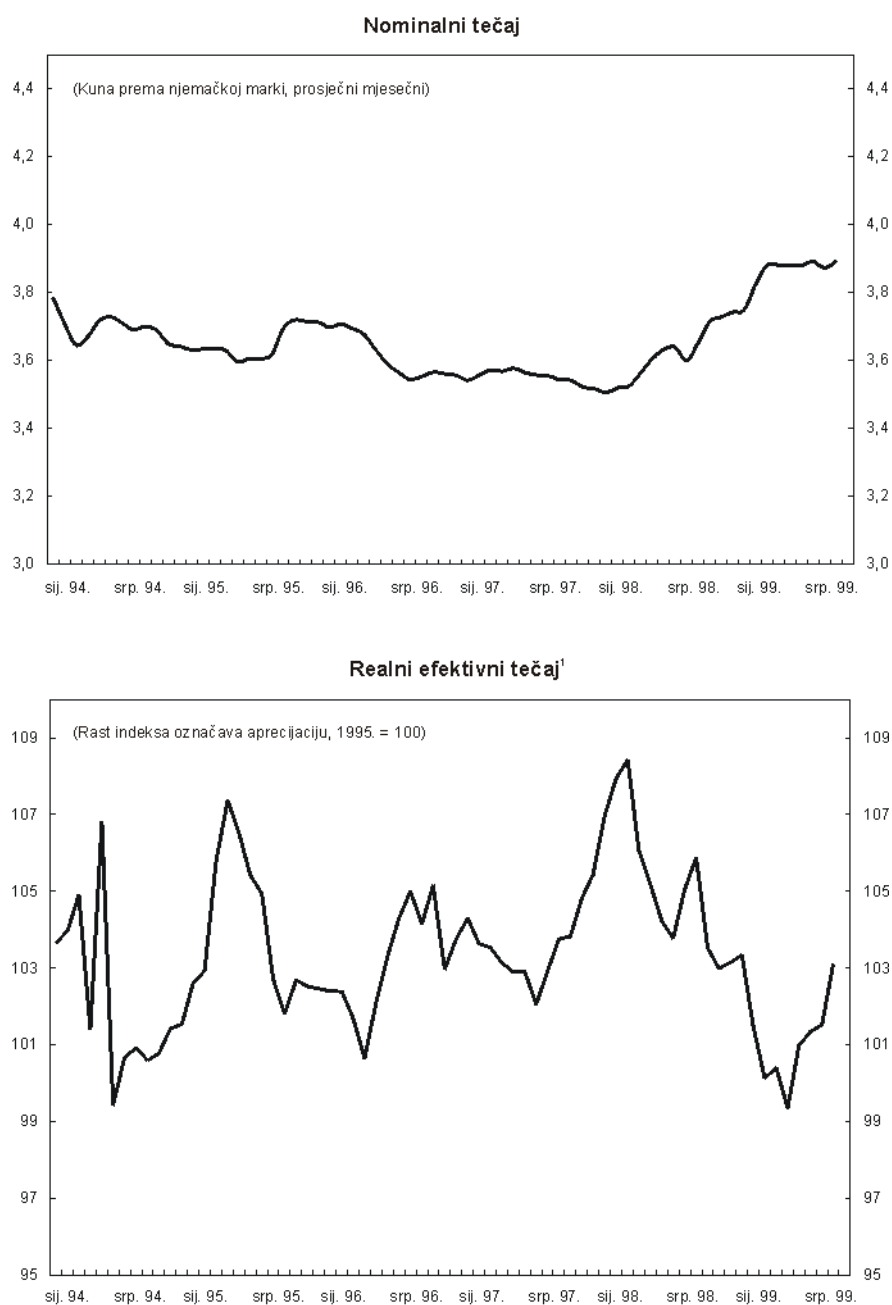
Slika 4. Hrvatska: Monetarna kretanja, 1996-1999.

Izvor: Hrvatska narodna banka.

¹ Vidljiv pad u nekim serijama u svibnju 1999. rezultat je isključivanja određenih banaka iz monetarne statistike. Također, vidljiv rast u nekim serijama u lipnju 1999. rezultat je promjene u klasifikaciji.

Slika 5. Hrvatska: Tečajna kretanja, 1994-1999.

Izvori: Hrvatska narodna banka i Sustav informacija MMF-a.

¹Utemeljen na indeksu cijena na malo.

II. EKONOMSKO OKRUŽENJE: KRETANJA U PROTEKLOM I IZGLEDI U KRATKOROČNOM RAZDOBLJU

4. Suočene s potrebom da se nose sa stalnim presezanjem domaće potrošnje nad proizvodnjom i sve slabijim tokom kapitala, mjerodavne institucije vlasti oslanjale su se ponajprije na kombinaciju pooštavanja monetarne politike, postupnu deprecijaciju tečaja domaće valute i zaduženje u platnoj bilanci. Fiskalna je politika vrlo malo pridonijela popravljajući odnosa između štednje i ulaganja, s obzirom da je čak i veliko povećanje poreza u 1998. godini iskorišteno kako bi se financirao stalni rast javne potrošnje. No, usmjerenje fiskalne politike, na kojem se temelje spomenuta kretanja, nejasnim čini prezentiranje proračunskih podataka na bazi naplaćene realizacije, kao i nekoliko velikih jednokratnih transakcija iz proteklih godina (Umetak 1.). Rasprava o najnovijim kretanjima koju donosi ovaj dio Izvješća, temelji se na hrvatskoj prezentaciji proračuna, uz odgovarajuće upućivanje na financiranje s pomoću nepodmirenih obveza i velike jednokratne transakcije, kao što su prihodi od privatizacije i troškovi rješavanja problema u bankama.

A. Kretanja u proteklom razdoblju

5. Uspješna primjena stabilizacijskog programa u posljednjem dijelu 1993. godine najavila je razdoblje snažnog gospodarskog rasta i velike stabilnosti cijena. Iako je fiskalna politika ostala obuzdana, s računima konsolidiranoga državnog proračuna u približnoj ravnoteži, oživljavanje domaće potražnje privatnog sektora dovelo je do promjene salda tekućeg računa platne bilance od značajnog suficita 1994. godine do velikih deficita 1995. i 1996. godine (Tablica 1.). No, ti su deficiti financirani uglavnom priljevom kapitala koji nije stvarao dug, s obzirom da je stanovništvo u zemlju unosilo deviznu štednju dotad držanu u inozemstvu.

6. Znakovi pregrijavanja gospodarstva pokazali su se 1997. godine, zahtijevajući pooštavanje makroekonomskih politika. Poboljšana sigurnosna situacija, snažan rast prihoda, brza ekspanzija potrošačkih kredita i predstojeće uvođenje poreza na dodanu vrijednost pridonijeli su povećanju domaće potražnje privatnog sektora, posebice potrošnje, koja je uzrokovala udvostručavanje deficita tekućeg računa platne bilance na 11,5 posto BDP-a. Za razliku od prethodnih godina, financiranje deficita pomaknulo se s tokova koji nisu stvarali dugovanja na inozemno zaduživanje, tako da je koeficijent vanjskog duga povećan s 23 posto BDP-a na kraju 1996. godine na 32 posto BDP-a na kraju 1997. godine. Mjerodavne vlast reagirale su pooštavanjem monetarne politike u posljednjem dijelu 1997. godine i ponovno u prvom dijelu 1998. godine, što je uključivalo uvođenje obvezne rezerve na devizne obveze banaka², povećanje kamatnih stopa i dopuštanje aprecijacije tečaja. Kao rezultat tih mjera, rast kredita privatnom sektoru prepolovljen je na - još uvijek visokih - 22 posto 1998. godine. Na fiskalnom planu, uvođenje poreza na dodanu vrijednost u siječnju 1998. godine omogućilo je pomicanje salda konsolidiranog državnog proračuna s deficita na bazi naplaćene realizacije od 1,25 posto BDP-a

² Hrvatska ima relativno liberalan režim kontrole tokova kapitala. Priljev kapitala u obliku zajmova, izravna strana ulaganja ili portfolio ulaganja, kao i repatrijacija kapitala i transfer dobiti u inozemstvo nisu ograničeni. S druge strane, domaće osobe mogu izravno ulagati u inozemstvu, dok su portfolio ulaganja u inozemstvu ograničena. Vidjeti Dodatak I. materijala *Odabrani predmeti* gdje se nalaze informacije o regulativi vezanoj uz transakcije po kapitalnom računu.

1997. godine na suficit od 1,75 posto BDP-a (na godišnjoj razini) u prvoj polovici 1998. godine.

Umetak 1. Orijentacija fiskalne politike

Hrvatska prezentacija proračuna, koja uključuje nekoliko jednokratnih činitelja (transakcija), neadekvatno prikazuje fiskalne tendencije u razdoblju od 1997. do 2000. godine. Da bi se otkrile te tendencije, napravljene su sljedeće korekcije podataka o proračunu:

- (i) priljev od privatizacije (koji je dosegnuo vrhunac od 4,3 posto BDP-a 1999. godine) oduzet je od proračunskih prihoda;
- (ii) privremeni rashodi - vezani uz rješavanje problema u bankama, preusmjeravanje dijela mirovinskih doprinosa iz sadašnjeg sustava mirovinskog osiguranja utemeljenog na generacijskoj solidarnosti (*Pay-as-You-Go-System*) u novi potpuno financirani sustav i sudski naloženu retroaktivnu indeksaciju mirovina, koje su zajedno porasle s 0,8 posto BDP-a 1998. godine na projiciranih 3,8 posto BDP-a 2000. godine - izdvojeni su iz rashoda¹, i
- (iii) rashodi financirani negotovinskim metodama, uključujući stvaranje dospjelih nepodmirenih obveza, dodani su gotovinskim troškovima.²

Uz ove korekcije, vidljivo je da se pozicija konsolidiranog državnog proračuna pogoršala za 1,75 posto BDP-a u razdoblju od 1997. do 1999. godine, što je u potpunosti uzrokovano povećanjem rashoda jer su prihodi koji ne potječu od privatizacije ostali su na razini od oko 42,5 posto BDP-a. To se povećanje rashoda najbolje vidi u razdoblju između 1997. i 1998. godine, kada su konsolidirani prihodi (bez priljeva od privatizacije) povećani za gotovo 3 postotna boda BDP-a, a saldo se popravio za samo 0,25 postotnih bodova BDP-a. Za razliku od navedenog, 2-postotno pogoršanje sstanja projiciranog za 1999. godinu može se pripisati padu prihoda od 2,75 postotnih bodova BDP-a, dok bi se rashodi, prema projekcijama, trebali smanjiti za oko 0,5 postotnih bodova BDP-a. Isključujući činitelje privremenog utjecaja, scenarij Misije MMF-a za 2000. godinu predviđa 3,25-postotno poboljšanje primarne proračunske bilance, koje će se ponajprije temeljiti na smanjenju rashoda.

	1997.	1998.	1999.		2000.
			Revidirani proračun	Prognoza Misije	Scenarij Misije
			(u postotku BDP-a)		
Konsolidirani državni proračun (napl. realizac.)	-1,3	0,6	-1,0	-0,7	-1,2
Priljev od privatizacije (-)	0,6	1,7	4,2	4,3	3,7
Troškovi rješavanja problema u bankama (+)	0,0	0,4	0,8	0,8	1,8
Prijelazni troškovi drugog stupa mirovinskog osiguranja (+)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
0,9					
Sudski naložena privremena isplata zaostataka mirovina (+)		0,0	0,4	1,2	1,2
1,1					
Neto promjena u nepodmirenim obvezama iz stavke rashoda (-)	0,6	2,1	-2,0	1,4	0,0
Bilanca konsolidiranog državnog proračuna	-2,5	-2,2	-1,2	-4,3	-1,1

Dodatne informacije:

Prihodi konsolidiranog državnog proračuna

(bez privatizacije)	42,5	45,4	44,8	42,9	42,6
Rashodi konsolidiranog državnog proračuna	45,0	47,6	46,0	47,2	43,7
Primarna bilanca konsolidiranog državnog proračuna		-1,1	-0,8	0,4	-2,7
0,6					

¹ Dodatni privremeni rashod čini potrošnja vezana uz poslijeratnu obnovu. Zbog neadekvatnih informacija, nije poduzeta prilagodba (reduciranje) rashoda za tu stavku.

² Misija MMF-a procjenjuje da će nepodmirene obveze iz stavke rashoda iznositi više od 6 posto BDP-a na kraju 1999. godine.

7. Pooštavanje makroekonomske politike pomoglo je smanjenju deficita tekućeg računa platne bilance na 7 posto BDP-a 1998. godine, no pridonijelo je i recesijskim kretanjima koja su započela u četvrtom tromjesečju 1998. godine.

Zamrzavanje depozita u nesolventnim bankama u drugoj polovici 1998. godine, pomak likvidnosti u kupnju deviza za spekulativne namjene, kao i neadekvatno restrukturiranje privatiziranih poduzeća dovelo je do naglog nakupljanja dospjelih nenaplaćenih obveza javnih i privatnih poduzeća prema domaćim gospodarskim subjektima. Iznos tih obveza popeo se na 10,5 posto BDP-a na kraju 1998. godine, a sredinom 1999. godine iznosio je 16,5 posto BDP-a. Sve veći strukturni problemi pojačali su učinak restriktivnog usmjerenja makroekonomske politike i realni je BDP-a pao za 4,25 posto u posljednjem tromjesečju 1998. godine (u odnosu na isto razdoblje prethodne godine) te za 1 posto u prvoj polovici 1999. godine. Smanjenje BDP-a dovodi se u vezu s naglim padom domaće potrošnje i uvoza. Ta kretanja, zajedno sa skromnim rastom prihoda od turizma i dovršetkom nekoliko dugoročnih izvoznih projekata, dovela su do daljnjeg smanjenja deficita tekućeg računa platne bilance na 6,25 posto BDP-a u godini do lipnja 1999. Deficit je financiran dijelom novim zaduživanjem, pri čemu je do sredine 1999. vanjski dug dosegnuo 38,5 posto BDP-a, a kamatne su marže ostale visoke (Slika 6.).

8. Pooštavanje monetarne politike, slabo gospodarstvo i presušivanje priljeva devizne štednje iz inozemstva razotkrilo je prikrivenu insolventnost skupine privatnih banaka koje su brzo rasle.

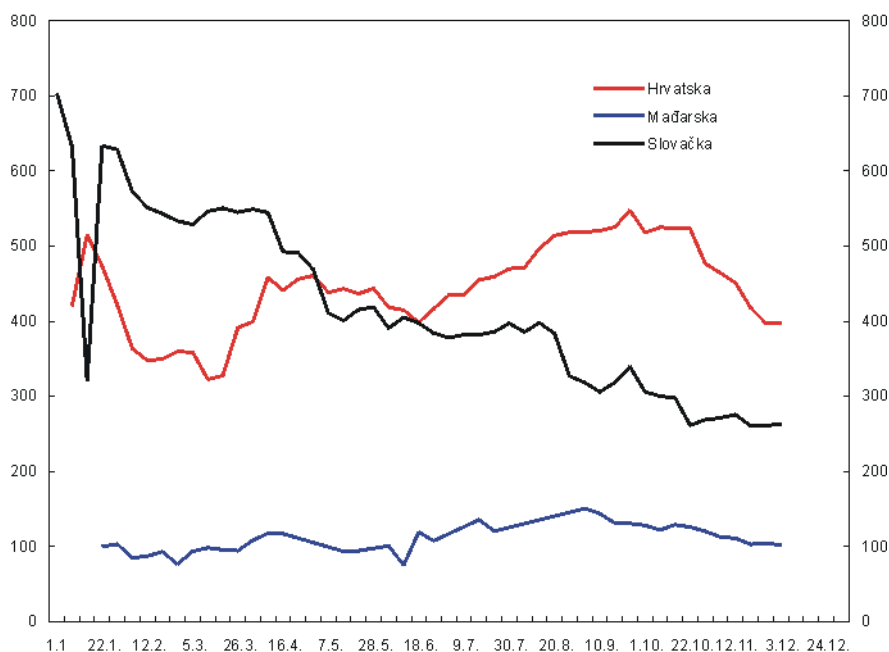
Hrvatska narodna banka (HNB) intervenirala je tijekom 1998. i 1999. godine u 17 banaka s poteškoćama u poslovanju, čiji je udio u aktivni bankovnog sustava iznosio 17 posto.² Stečajni postupak pokrenut je u jedanaest banaka, tri politički osjetljive banke trebale su biti spojene, dok je u preostale tri banke HNB imenovala privremene upravitelje. Depoziti u bankama u stečaju (iznos tih depozita odgovarao je iznosu od 7 posto ukupnih likvidnih sredstava ili 2,75 posto BDP-a) su zamrznuti. Oko 80 posto tih depozita bilo je pokriveno osiguranjem štednih uloga³. S obzirom na to da prikupljeni iznos premija osiguranja depozita nije bio dostatan da pokrije obveze prema štedišama, obvezu

² Novi Zakon o bankama, koji je stupio na snagu u prosincu 1998. godine, znatno je ojačao sposobnost HNB-a da intervenira u slučajevima problematičnih banaka, a ubrzao je i procedure rješavanja problema u tim bankama.

³ Neposredno prije propasti jedne banke srednje veličine povećan je iznos štednih uloga pokrivenih osiguranjem štednih uloga, što je značajno povećalo proračunski trošak rješavanja problema u bankama s poteškoćama u poslovanju.

isplate osigurane štednje preuzeo je proračun.⁴ Isplata je započela u srpnju 1999. godine, no odvija se sporo.⁵

Slika 6. Razlika između aktivnih i pasivnih kamatnih stopa u odabranim srednjoeuropskim zemljama, 1999.¹ (u baznim bodovima, tjedni prosjek)

Izvor: Bloomberg.

¹ U odnosu na komparativne pokazatelje Ministarstva financija SAD-a.

9. Popuštanje fiskalne politike i sve intenzivniji problemi u bankovnom sustavu doveli su do stvaranja pritiska na deviznom tržištu u posljednjem dijelu 1998. i prvom dijelu 1999. godine. Povećana proračunska potrošnja za socijalne namjene (koji su se gotovo udvostručili u razdoblju od 1995. do 1999. i sada iznose više od 28 posto BDP-a), obnova u ratu razorenih stambenih objekata i infrastrukture, ambiciozni program izgradnje cesta i plaće u sektoru državnih službi više su no neutralizirali velike prihode od poreza na dodanu vrijednost smanjujući suficit proračuna na bazi naplaćene realizacije na 0,75 posto BDP-a za cijelu 1998. godinu. Uz nove dospjele nepodmirene obveze, konsolidirani saldo dosegao je deficit od 1,5 posto BDP-a.⁶ Pritisci na proračunsku potrošnju pojačali su se u prvom dijelu 1999. godine te su, u kombinaciji s padom prihoda mnogo većim od smanjenja odgovarajuće porezne osnovice, doveli do daljeg popuštanja fiskalne politike (Slika 7.). Kako su se pojačavale teškoće u bankovnom sektoru i povećavali podbačaji proračunskih prihoda, HNB je pojačavala svoju kreditnu aktivnost, pri

⁴ Proračunski trošak rješavanja problema u 17 banaka u kojima je HNB poduzela odgovarajuće aktivnosti procjenjuje se na 5,3 milijarde kuna (3,75 posto BDP-a), a uključuje prije svega isplatu osiguranih štednih uloga i otplatu zajmova za likvidnost koje je odobrila HNB.

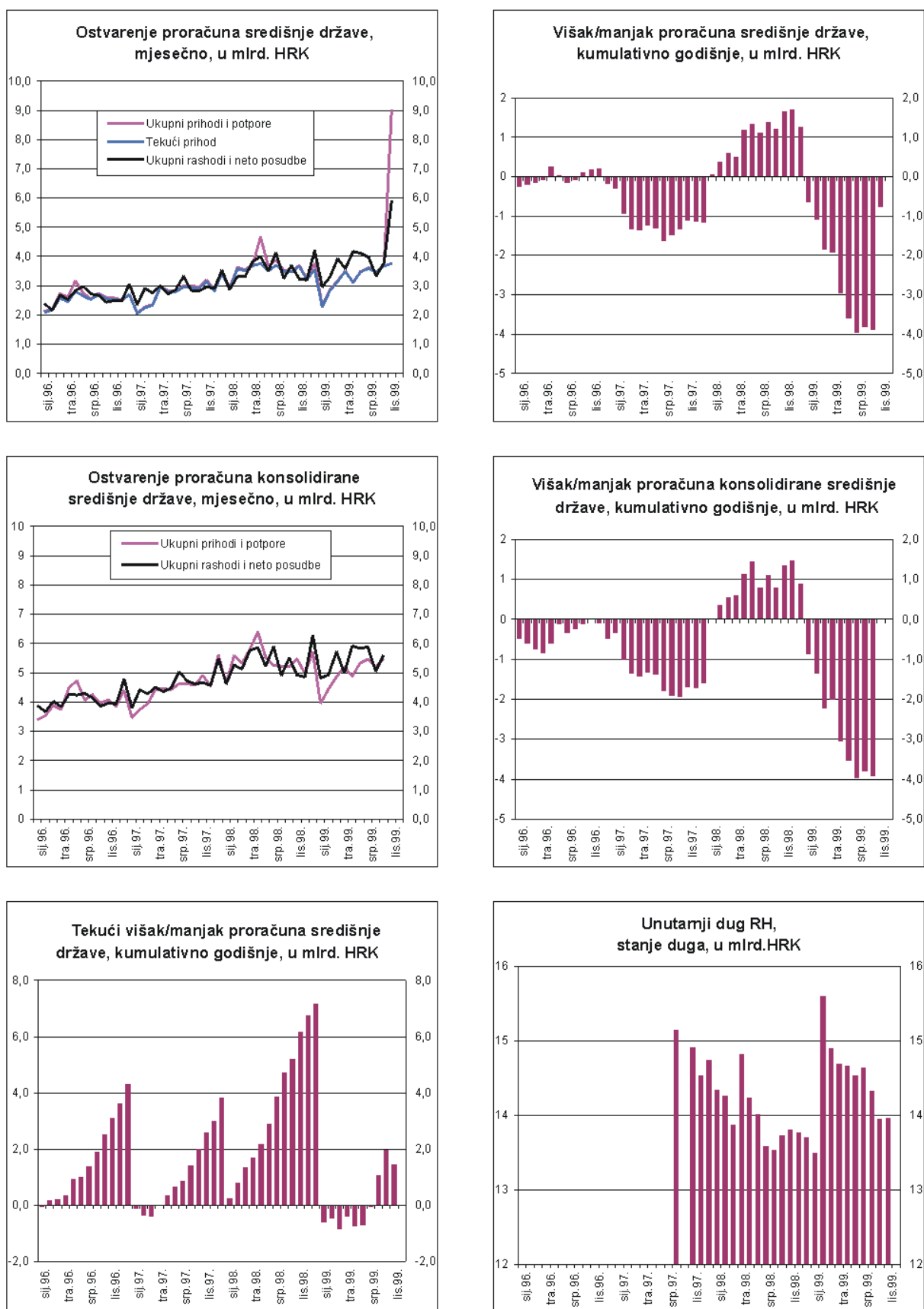
⁵ Usvojena shema osiguranja depozita omogućuje svim vlasnicima računa koji imaju štedne uloge u iznosu do 80.000 kuna (oko 97.000 osoba) da budu u potpunosti isplaćeni ove godine, dok će preostalim vlasnicima računa sa štednim ulozima do najviše osigurane svote - 100.000 kuna - štednja biti isplaćena tek 2000. godine.

⁶ Proračun središnje države i zdravstveni fond proizveli su dospjele nepodmirene obveze u iznosu od 2,3 milijarde kuna, odnosno 450 milijuna kuna (1,75, odnosno 0,5 posto BDP-a). Proračun središnje države za 1999. godinu uključuje rezervacije za plaćanje tih obveza u cijelosti. Plaćanje obveza zdravstvenog fonda, koje se očekuje 1999. godine, tretira se kao stavka financiranja.

čemu su krediti bankama s teškoćama i proračunu (neto) porasli s -1 posto primarnog novca na kraju 1998. godine na 24 posto primarnog novca na kraju ožujka 1999. godine (Slika 8.)⁷ Ovakva monetarna prilagodba uglavnom je poduzeta na uštrb likvidnosti ostalih banaka, no ublažavanje fiskalne politike i zabrinutost zbog situacije u bankovnom sustavu uzrokovali su deprecijaciju kune od 9,5 posto prema njemačkoj marki/euru, odnosno deprecijaciju nominalnog efektivnog tečaja kune od 6,25 posto između kolovoza 1998. i ožujka 1999., i to usprkos značajnim intervencijama središnje banke na deviznom tržištu (Slika 5.).

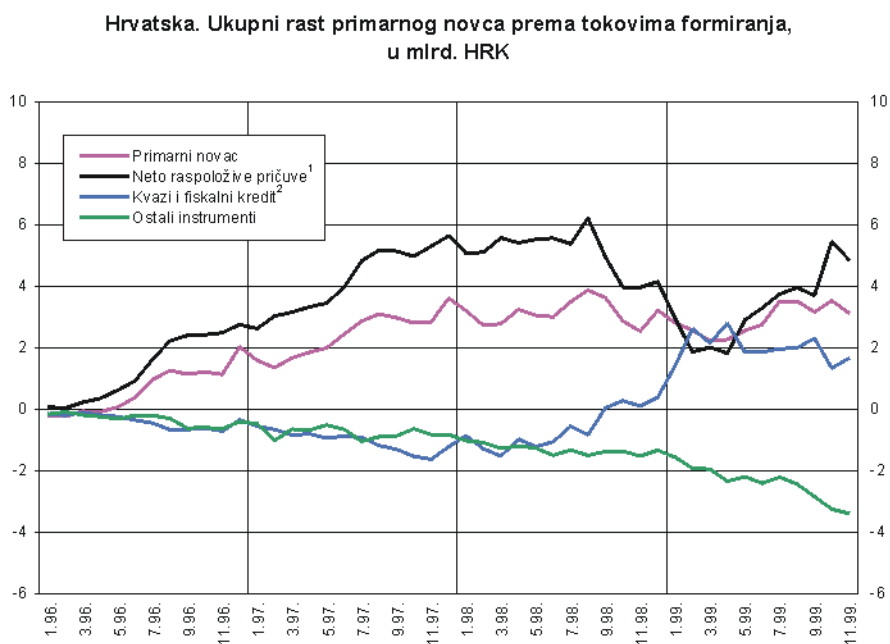
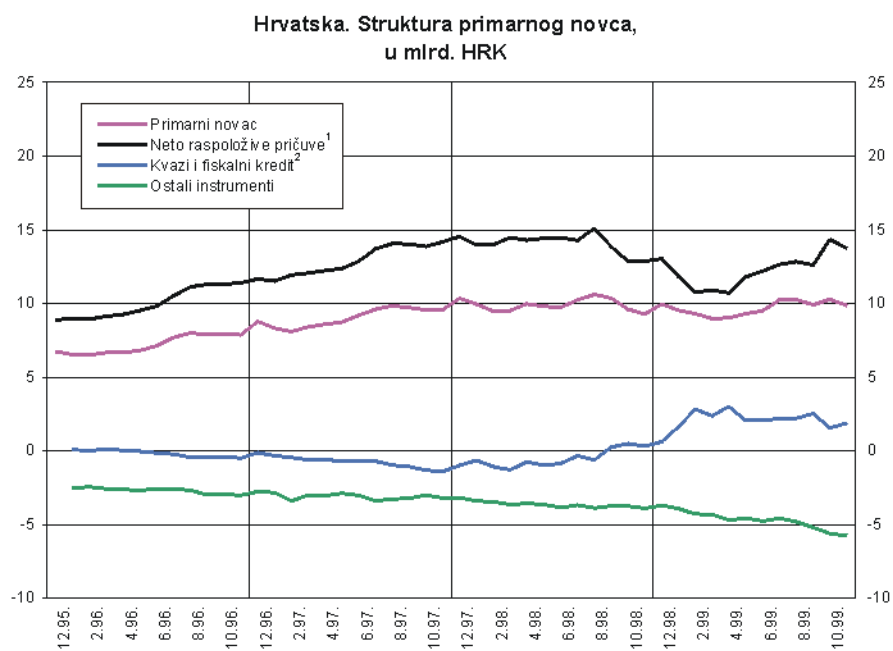
⁷ Od toga su se dvije trećine (1 posto BDP-a) odnosile na pomoć bankama s poteškoćama u poslovanju u obliku kredita za likvidnost.

Slika 7. Hrvatska: Računi središnje države, naplaćena realizacija, 1996-1999.

Izvor: Ministarstvo financija.

Slika 8. Hrvatska. Trendovi kretanja primarnog novca, 1996-1999.

Izvor: Hrvatska narodna banka.

¹ Međunarodna pričuva umanjena za devizne obveze prema bankama po osnovi obvezne pričuve i po osnovi blagajničkih zapisa.

² Neto krediti središnjoj državi plus krediti bankama.

10. Bez obzira na skromno povećanje konkurentnosti koje je uslijedilo nakon deprecijacije kune i nastavka smanjivanja broja zaposlenih, izvoz je ostao slab.

Smanjenje broja zaposlenih pridonijelo je tijekom 1998. godine i u prvoj polovini 1999. povećanju produktivnosti⁸. Ta su kretanja, zajedno s deprecijacijom kune, više nego neutralizirala 10-postotni porast bruto plaća u proizvodnom sektoru, te rezultirala, tijekom 1998. i u prvom tromjesečju 1999. godine, desezoniranom 3,5-postotnom deprecijacijom bilateralnog realnog tečaja prema njemačkoj marki deflacioniranog jediničnim troškom rada. Tijekom istog je razdoblja realni efektivni tečaj deflacioniran cijenama na malo deprecirao 5 posto, budući da je inflacija mjerena cijenama na malo postala umjerena u razdoblju nakon uvođenja poreza na dodanu vrijednost, a prijenos deprecijacije na domaće cijene ostao je skroman. Pozitivna inflatorna kretanja sredinom 1999. godine također su odražavala slabu cikličku poziciju domaćeg gospodarstva.⁹ Bez obzira na spomenuto, izvoz nije reagirao, s obzirom da Hrvatska nije korisnik preferencijalnih trgovinskih ugovora, a njezini su se proizvodi raznolikošću i kvalitetom sporo prilagođivali zahtjevima novih inozemnih tržišta. Također treba spomenuti da se gospodarski rast na tradicionalnim tržištima za hrvatske proizvode (Italija, Njemačka i Austrija) tijekom toga razdoblja usporio.¹⁰

11. Gubitak povjerenja u domaću valutu oslabio je potražnju za primarnim novcem i doveo do odljeva međunarodnih pričuva i oživljavanja valutne supstitucije.

Primarni se novac smanjio u godini dana do ožujka 1999. za gotovo 6 posto, dok su neto raspoložive pričuve HNB-e pale sa 152 na 122 posto iznosa primarnog novca. Bez obzira na spomenuto, zahvaljujući povećanju deviznih obveza središnje banke prema domaćim bankama, iznos neto međunarodnih pričuva HNB-e bio je u 12 mjeseci do ožujka 1999. godine gotovo nepromijenjen u dolarskom iznosu.¹¹ Gubitak povjerenja u kunu odrazio se u manjem udjelu domaće valute u ukupnim likvidnim sredstvima - taj je udio iznosio 31 posto krajem ožujka 1999. (na kraju 1997. godine iznosio je 38 posto).

12. Zabrinutost zbog iscrpljivanja raspoloživih pričuva, nedovoljno inozemno financiranje i deprecijacija domaće valute doveli su do ponovnog pooštavanja makroekonomskih politika od ožujka 1999. godine.

Hrvatska narodna banka pooštrila je monetarnu politiku povećanjem stope obvezne rezerve i kamatnih stopa, provođenjem oštre restrikcije kreditne ekspanzije - posebice prema proračunu - i objavljivanjem da će odlučno braniti kunu. Tečaj se odmah stabilizirao, bez daljih intervencija. K tome, u lipnju je proračun revidiran da bi se dostigao deficit

⁸ Stopa registrirane nezaposlenosti nastavila je rasti i u srpnju 1999. dosegla, nakon što je u 1998. iznosila gotovo 17 posto, više od 19 posto.

⁹ Povećanja trošarina i administrativno određene cijene naftnih derivata uzrokovali su rast inflacije (za 12 mjeseci) sa 3,75 posto u lipnju na više od 5 posto u srpnju 1999. godine.

¹⁰ K tome, hrvatski izvoz u Rusku Federaciju značajno je pao u prvoj polovini 1999. godine u usporedbi s istim razdobljem prošle godine, te je tako pridonio otprilike jednoj trećini 9-postotnog pada vrijednosti izvoza u USD.

¹¹ Između ožujka 1998. i ožujka 1999. godine devizne obveze središnje banke prema domaćim bankama povećale su se za 690 milijuna američkih dolara, zahvaljujući tome što su banke kupile (neto iznosi) devizne blagajničke zapise HNB-e u vrijednosti od 210 milijuna američkih dolara, kao i zahvaljujući iznosu od 480 milijuna američkih dolara obvezne rezerve na kratkoročne devizne depozite domaćinstava. Potonja obvezna rezerva postupno je uvedena u razdoblju od rujna 1998. do svibnja 1999.

konsolidiranog državnog proračuna od 1 posto BDP-a za 1999. godinu, nakon što je u prvoj polovici godine zabilježen deficit veći od 5 posto BDP-a na godišnjoj osnovi. Osnovne značajke revizije proračuna poduzete sredinom godine bile su: spuštanje predviđene razine poreznih prihoda, 10-postotno smanjenje diskrecijskih stavki tekuće potrošnje, 25-postotno smanjenje većine kapitalnih rashoda i predviđanje većih prihoda od privatizacije kako bi se financirala isplata osiguranih depozita (u iznosu od 0,75 posto BDP-a). No, u revidiranom proračunu zadržano je kumulativno 17,5-postotno povećanje plaća državnih službenika i omogućena isplata samo oko trećine iznosa osiguranih depozita u 1999. godini. Revidirani proračun također je uključivao veće transfere izvanproračunskim fondovima kako bi se kompenzirao podbačaj njihovih prihoda, no to nije utjecalo na saldo konsolidiranog proračuna. Isključujući priljev od privatizacije, trošak restrukturiranja banaka, dodatne transfere izvanproračunskim fondovima i plaćanje nepodmirenih obveza, revidirani proračun podrazumijevao je fiskalnu prilagodbu od 2 postotna boda BDP-a u drugoj polovici 1999. godine.

B. Izgledi u kratkoročnom razdoblju

13. Recesija koja je započela u posljednjem dijelu 1998. godine vjerojatno će se nastaviti barem do kraja 1999. godine. Uglavnom kao rezultat slabe potrošnje privatnog sektora, restriktivnog izvršenja proračuna u drugoj polovici godine i smanjene potražnje u zemljama trgovinskim partnerima, kao i ostalih vanjskih činitelja, Misija MMF-a očekuje da će se realni BDP u 1999. godini smanjiti za oko 2 posto. Podaci za devet mjeseci koji se odnose na industrijsku proizvodnju, promet u trgovini i noćenja turista, kao i rastuća nezaposlenost, govore u prilog ovoj procjeni. No, prateće smanjenje deficita tekućeg računa platne bilance - na gotovo 6,5 posto BDP-a - usporeno je slabim izvoznim rezultatima: usprkos deprecijaciji realnog efektivnog tečaja, izvoz robe izraženao volumenom pada, dok je zarada od turizma pala, zbog utjecaja krize na Kosovu, premda ne toliko koliko se očekivalo. Značajna povećanja plaća u javnom sektoru (uključujući državna poduzeća) u suprotnosti su s nepodmirenim obvezama za plaće i niskom zaposlenošću u drugim dijelovima gospodarstva. Preteže rizik da ostvarenje prognoze bude i lošije od očekivanog: prevladavajuća nesigurnost mogla bi odgoditi oporavak potrošnje, a oštre redukcije proizvodnje mogle bi uslijediti nakon velike akumulacije zaliha u tri tromjesečja do lipnja 1999., a koja su bila obilježena recesijskim kretanjima.

14 .Makroekonomski izgledi za 2000. su bolji. Nakon što prođu izbori i u inozemstvu nastupi razdoblje bržeg gospodarskog rasta, oživljavanje domaćeg gospodarstva, utemeljeno na izvozu (posebice turizmu), potrošnji privatnog sektora i ulaganjima, moglo bi dovesti do ponovnog ostvarenja gospodarskog rasta od 2,5 do 3 posto. Očekuje se da će se turizam oporaviti od udara koji mu je nanijela kriza na Kosovu, a privatnu potrošnju ne bi više trebala zadržavati prilagodba bilanci nedavnoj deprecijaciji nominalnog tečaja. Bez obzira na negativni izravni utjecaj na rast, neizravni utjecaji fiskalne konsolidacije utemeljene na trajnom smanjenju rashoda vjerojatno bi mogli potaknuti potražnju privatnog sektora, dok bi rast uvoza bio ograničen deprecijacijom realnog efektivnog tečaja tijekom 1999. godine, kao i niskim udjelom uvoza u turističkom izvozu. Misija MMF-a pripremila je scenarij za mjerodavne institucije vlasti (Tablice 2-4.) u skladu s kojim bi HNB nastavio voditi politiku stabilnog tečaja, poduprtu fiskalnim prilagodbama, suzdržavanjem od rasta

plaća, strukturnim reformama i privatizacijom. U skladu s tim scenarijem, inflacija bi ostala umjerena, a deficit tekućeg računa platne bilance mogao bi se nastaviti smanjivati prema 5 posto BDP-a, omogućujući vanjskom dugu da se stabilizira. Ako bi u 2000. godini financiranje platne bilance (i proračuna) priljevom od privatizacije ostalo ograničeno na malo više od 1 milijarde američkih dolara, neto međunarodne pričuve spustile bi se na 2,3 milijarde američkih dolara do sredine godine, prije nego što se povećaju na 2,7 milijarde američkih dolara do kraja godine (vrijednost 3,25 mjeseci uvoza i 165 posto kratkoročnog duga).¹² Čak i ako gospodarske politike ispune ove zahtjeve, uz ovaj scenarij vezan je rizik da će ostvarenja biti lošija od očekivanih: neočekivani predsjednički izbori mogli bi odgoditi oporavak gospodarstva, odgode rješavanja preostalih problema u bankovnom sustavu mogle bi negativno utjecati na povjerenje u sustav, prilagodbe platne bilance nedavnoj deprecijaciji nominalnog tečaja mogle bi trajati duže nego što se očekuje, oporavak inozemnih tržišta mogao bi biti manje snažan od očekivanog, pristup WTO-u mogao bi se još odgoditi, a i nadalje postoji UN-ova prijetnja sankcijama zbog nedovoljne suradnje s Haškim sudom.

¹² Iznos neto raspoloživih međunarodnih pričuva bio bi oko 0,9 milijardi američkih dolara niži kada bi se uzele u obzir devizne obveze HNB-a prema domaćim bankama.

III. RAZGOVORI O GOSPODARSKIM POLITIKAMA

A. Neodložne gospodarske politike

15. Nakon uspješnog dovršetka privatizacije telekomunikacija, mjerodavne institucije vlasti vjerovale su da su ponovno uspostavile kontrolu nad platnobilančnom i fiskalnom situacijom. Postupna deprecijacija, kune koja se nastavila potkraj turističke sezone, zaustavljena je isplatom priljeva od privatizacije početkom listopada. Ministarstvo financija odmah je upotrijebilo taj prihod da izvrši zaostala plaćanja (Umetak 2.). Hrvatska narodna banka "progutala" je najveći dio likvidnosti koja je rezultirala iz tih transakcija, uglavnom prodajom blagajničkih zapisa nominiranih u kunama, a bruto međunarodne pričuve dosegnule su rekordnu razinu kada je Ministarstvo financija središnjoj banci prodalo veliki dio prihoda od privatizacije. Fiskalne vlasti opravdale su brzinu kojom su potrošile cijeli primljeni iznos željom da preduhitre mogućnost da predviđene transakcije ne budu obavljene zbog dodatne potrošnje koju revidirani proračun nije predvidio. Iz istih su razloga fiskalne vlasti uvjerile vodstvo parlamenta da požuri s odobravanjem smanjene stope poreza na dodanu vrijednost na nultu stopu za četiri skupine proizvoda (kruh, mlijeko, knjige, lijekove i medicinska pomagala). Godišnji manjak prihoda od 500 milijuna kuna (0,3-0,4 posto BDP-a), koji je rezultat smanjenja poreza na dodanu vrijednost, bio bi u potpunosti neutraliziran na razini konsolidiranog državnog proračuna nižim uplatama poreza na dodanu vrijednosti od strane zdravstvenog fonda i višim trošarinama na cigarete, automobile i luksuzne proizvode. Brzo poduzete aktivnosti preduhitrile su mnogo veće smanjenje prihoda koje su mogli uzrokovati zahtjevi za proširenjem skupine proizvoda na koje će se primjenjivati nulta stopa poreza na dodanu vrijednost, odnosno za općim smanjenjem stope poreza na dodanu vrijednost. U svakom slučaju, Misija MMF-a izrazila je žaljenje zbog presedana koji su stvorile iznimke od opće stope PDV-a

Umetak 2. Privatizacija Hrvatskih telekomunikacija

Nakon što je odbila zajedničku ponudu vrijednu 611 milijuna američkih dolara za 35 posto Hrvatskih telekomunikacija (HT) od kompanija *Telia* iz Švedske i *Telenor* iz Norveške, Vlada je u drugom krugu ponuda prihvatila ponudu *Deutsche Telekom*a vrijednu 850 milijuna američkih dolara za isti udio u HT-u. Devedeset pet posto cijene plaćeno je odmah; očekuje se da će preostalih pet posto biti plaćeno u prvom dijelu 2000. godine. Od iznosa koji je primilo Ministarstvo financija nakon otplate 375 milijuna američkih dolara kredita za premošćivanje i isplate provizija i naknada savjetniku za privatizaciju, 315 milijuna američkih dolara prodano je HNB-u. Ministarstvo financija upotrijebilo je protuvrijednost toga iznosa u domaćoj valuti i iznos koji nije prodan HNB-u da bi izvršilo plaćanja mjenica i dospjelih nepodmirenih obveza, transfere agenciji za osiguranje štednih uloga i zdravstvenom fondu, kao i otplatu dijela zajmova koje je proračunu odobrila HNB. HNB je najveći dio povećane likvidnosti sterilizirala prodajom blagajničkih zapisa nominiranih u kunama i stranoj valuti.

Očekuje se da će privatizacija HT-a biti dovršena 2000. godine prodajom/transferom 7-postotnog udjela u tom poduzeću zaposlenicima HT-a, 7-postotnog udjela braniteljima, 30-postotnog udjela mirovinskom fondu te prodajom 21-postotnog udjela na tržištu.

16. No, Misija MMF-a smatra da su potrebna dalja smanjenja rashoda kako ne bi bio premašen deficit predviđen revidiranim proračunom. Čak i nakon što se pokazalo da su ostvareni prihodi od privatizacije viši od predviđenih u proračunu, Misija predviđa pad proračunskih prihoda od 1,2 posto BDP-a, ponajprije zbog slabe naplate poreza do koje je došlo zbog slabljenja gospodarske aktivnosti i izbjegavanja plaćanja poreza. Iako su se u načelu složile s prognozama prihoda koje je pripremila Misija MMF-a, mjerodavne institucije vlasti smatraju da će se porezna disciplina vjerojatno popraviti nakon što se prihod od privatizacije upotrijebi za plaćanje obveza države. No, uzimajući u obzir nedostatak financijskih sredstava, kao i to da je do podbačaja prihoda doista došlo, mjerodavne institucije vlasti pokazale su spremnost da reduciraju rashode vezane uz kupnju robe i usluga, kao i one koji se odnose na ulaganja. No, smatrale su kako ne mogu odustati od ispunjenja obećanja o povećanju plaća državnih službenika za 12 posto u prosincu. Misija MMF-a izrazila je svoje razočaranje zbog nemogućnosti Vlade da izbjegne povećanje plaća (5-postotno povećanje plaća već je odobreno u kolovozu) u okružju u kojem prevladavaju recesijska kretanja, zamjećujući da će ta povećanja plaća izazvati pritiske na povećanja u drugim dijelovima gospodarstva te istodobno povećati rashode proračuna za 2000. godinu za oko 1,5 posto BDP-a.

17. Mjerodavne institucije vlasti smatraju da je fiskalnom situacijom u prvom dijelu 2000. godine moguće upravljati. U prvom tromjesečju prihodi će biti povećani privatizacijom triju saniranih banaka i najvećeg osiguravajućeg društva, kao i sredstvima od privatizacije Hrvatskih telekomunikacija (Umetak 2.). Istodobno, u okviru Sporazuma o privremenom financiranju državnog proračuna za prvo

tromjesečje 2000. godine, ukupna mjesečna proračunska potrošnja bit će ograničena na jednu dvanaestinu rashoda za 1999. godinu. Dodatni prihodi od privatizacije i strogo ograničeni rashodi omogućit će ispunjavanje sezonski povećanih obveza servisiranja duga prema Pariškom i Londonskom klubu bez posezanja za izvanrednim inozemnim financiranjem. Iako su priznale da je Sporazum o privremenom financiranju državnog proračuna tek drugo najbolje rješenje, mjerodavne institucije vlasti smatrale su da Vlada nije bila spremna zahtijevati od parlamenta odobrenje restriktivnog proračuna za 2000. godinu prije izbora.¹³

B. Gospodarske politike za novu Vladu

18. S obzirom da je približavanje izbora spriječilo provođenje značajnih mjera prilagodbe, Misija je s predstavnicima mjerodavnih institucija vlasti razgovarala o izazovima koje postavljaju gospodarske politike u razdoblju nakon izbora. Kako bi se pripremilo za ove razgovore, Misija je potražila mišljenja širokog kruga ljudi iz hrvatskog društva. Zamijećeno je dalekosežno poklapanje mišljenja o ključnim ciljevima i poželjnim politikama. Svima je zajednička bila želja da se održi stabilnost cijena i ponove stope gospodarskog rasta zabilježene od 1994. do 1997. godine, no gospodarski rast bi morao biti više izvozno orijentiran i morao bi omogućiti veće zapošljavanje kako bi se ojačao tekući račun platne bilance i smanjila nezaposlenost. Također je prevladala opća suglasnost da je kombinaciju gospodarskih politika potrebno pomaknuti u smjeru restriktivnije fiskalne i popustljivije monetarne politike, da je potrebno smanjiti veličinu javnog sektora, ograničiti rast plaća i nastaviti s privatizacijom i strukturnim reformama.

Tečajna politika

19. Nakon temeljite rasprave o pitanjima vezanima uz tečajnu politiku, mjerodavne vlasti smatraju da je sadašnja razina tečaja uglavnom odgovarajuća.¹⁴ Odbacili su deprecijaciju nominalnog tečaja kao nepotrebnu i ujedno opasnu. Prvo, klizanje kune tijekom proteklih 12 mjeseci već je dovelo do deprecijacije realnoga efektivnog tečaja od 3,25 posto; izvoz će vjerojatno reagirati na takvu deprecijaciju u idućem razdoblju, dodatno stimuliran oporavkom inozemnih gospodarstava. No, što je još važnije, iako nedavna postupna deprecijacija nominalnog tečaja nije bila praćena značajnim inflatornim pritiscima ili financijskim problemima, daljnja prilagodba tečaja sa sobom nosi znatan rizik. Prag iznad kojeg se deprecijacija prenosi na cijene i plaće mogao bi biti prekoračen (i sam prag bi se mogao spuštati kako se gospodarstvo bude oporavljalo), što bi

¹³ Nakon boravka Misije MMF-a u Hrvatskoj, mjerodavne institucije vlasti osigurale su oko 325 milijuna američkih dolara dodatnih inozemnih financijskih sredstava putem izdavanja obveznica i bankovnog zajma. Misija stoga očekuje da će se fiskalnom situacijom moći upravljati u prvom dijelu 2000. godine ako se proračunska potrošnja održi unutar granica utvrđenih Sporazumom o privremenom financiranju državnog proračuna za prvo tromjesečje 2000. godine.

¹⁴ To mišljenje podupiru svi predstavnici nevladinih institucija s kojima se susrela Misija MMF-a, osim predstavnika jedne male oporbene stranke i nekih predstavnika akademske javnosti. Predstavnici HNB-a inzistirali su, a fiskalne vlasti su se s time složile, da je tečajna politika, i zakonski i u praksi, isključivo domena HNB-a. Bez obzira na to, Misija MMF-a preporučila je da HNB posluša argumente nove Vlade o tom pitanju te da surađuje s Vladom na tom području. Želi li HNB nastaviti voditi politiku stabilnog tečaja, treba nastojati uvjeriti novu Vladu u poželjnost takve politike i pridobiti suglasnost Vlade za potrebne politike koje će podupirati takvu tečajnu politiku.

onemogućilo svaku dalju deprecijaciju realnog tečaja, istodobno prijeteći da će uništiti dosad dostignutu razinu realne deprecijacije tečaja. Štoviše, daljnja deprecijacija imala bi štetan utjecaj na potrošnju zbog stvaranja zaliha deviza i povećanja troškova servisiranja duga. Također bi moglo doći do velikih problema s bilancama pojedinih banaka, poduzeća i domaćinstava. Iako je bankovni sustav u cjelini eliminirao neto kratku deviznu poziciju i veće banke sada imaju neto dugu deviznu poziciju, značajan kreditni rizik i dalje potječe od zajmova koje su banke odobrile zajmoprimcima neosiguranim od deviznog rizika među poduzećima i stanovništvom. Ekonomski su se subjekti prilagođivali nedavnoj kumulativnoj deprecijaciji kune, što se vidjelo, primjerice, po oslabljenoj potrošnji usprkos realnom povećanju plaća, a svaka daljnja deprecijacija nominalnog tečaja mogla bi ugušiti očekivano oživljavanje gospodarske aktivnosti. Misija MMF-a izrazila je spremnost da podupre stav mjerodavnih institucija vlasti da je potrebno poduzeti odlučnije napore da se popravi fiskalna situacija i osmisle politike potrebne da se pomogne rast konkurentnosti suzdržavanjem od rasta plaća i rastom učinkovitosti, koji bi proizišao iz restrukturiranja poduzeća, privatizacije i učinkovitijeg korištenja prava inherentnih udjelima koje država ima u poduzećima (vidi odlomak 28.).

20. Mjerodavne institucije vlasti ponovno su izjavile da drže svojom obvezom održavanje stabilnog tečaja sustavom upravljanoga plivajućeg tečaja. Dok bi vjerodostojan vezani tečaj, posebice sustav valutnog odbora, ponudio stabilan okvir za dugoročne poslovne odluke i brzo približavanje kamatnih stopa onima u zemlji uz čiju je valutu domaća valuta vezana, mjerodavne institucije vlasti prednost daju fleksibilnosti sadašnjeg tečajnog sustava, koji obeshrabruje spekulativne tokove kapitala, a dopušta HNB-u da uravnoteži nepravilna kretanja tečaja, te poduzme odgovarajuće mjere glede premošćivanja izraženih sezonskih oscilacija svojstvenih hrvatskom deviznom tržištu.¹⁵ Kao što se vidjelo u posljednjih 12 mjeseci, sadašnji tečajni sustav dopuštao je postupnu prilagodbu razine tečaja kao odgovor na kontinuirane pritiske na deviznom tržištu. Misija MMF-a potaknula je mjerodavne institucije vlasti da budu otvorene glede izbora tečajnog sustava dok ne budu poznate gospodarske politike nove Vlade. Bez nužne fiskalne prilagodbe, suzdržavanja od rasta plaća, te bez strukturnih reformi, predanost stabilnom tečaju mogla bi spriječiti sniženje realnih kamatnih stopa, koje je potrebno da se stimulira proizvodnja, zaposlenost i prilagodba tekućeg računa platne bilance. Neuspjeh bivših vlada u primjeni odgovarajućih politika koje bi poduprle takvu tečajnu politiku - što najbolje ilustrira povišenje plaća u javnom sektoru 1999. godine - savjetuje oprez pri preranom opredjeljenju za stabilnost tečaja prije nego što budu poznati planovi Vlade na tom području. Uzevši to u obzir, Misija MMF-a složila se da će se kamatne stope početi smanjivati prema međunarodno zabilježenim razinama u uvjetima upravljanog plivajućeg tečaja čim tržišta postanu svjesna da će Vlada uvesti politike kojima će poduprti stabilan tečaj.

Fiskalna politika

21. Mjerodavne vlasti sklone su smanjivanju veličine državne administracije u mjeri dostatnoj da se uravnoteže fiskalni računi i smanje troškovi rada koji se ne

¹⁵ Mjerodavne vlasti pozdravile su nedavno zabilježena aktivnija tečajna kretanja kao način da se poveća razina zamijećenog deviznog rizika, te tako i atraktivnost kunskih zajmova banaka za privatni sektor gospodarstva.

odnose na plaće. Kako je nedavno povećanje proračunskih rashoda uglavnom bilo posljedica potrošnje na području socijalnog osiguranja i socijalne skrbi (za koje se procjenjuje da su se povećali za 7 postotnih bodova BDP-a od 1994. do 1999.), mjerodavne vlasti su shvatile da najveći doprinos na tom području mora donijeti reforma sustava zdravstvenog i mirovinskog osiguranja. Dok su vanjski promatrači često izražavali kritiku visoke razine potrošnje za obranu i internu sigurnost, na tom su području značajna smanjenja (od 6,25 posto BDP-a na bazi naplaćene realizacije, čime je razina tih rashoda smanjena na 5,75 posto BDP-a)¹⁶ već ostvarena tijekom razdoblja od 1995. do 1999. Visoki prihodi od privatizacije u 2000. dopustili bi donekle proširenje opsega prilagodbe, no mjerodavne su se institucije složile da se ne treba oslanjati na jednokratne prihode da bi se financirala trajna potrošnja. Također je istaknuto da će se neki rashodi s vremenom smanjivati, kao što je sudski naložena isplata dugova na temelju povišenja mirovina te izdaci za obnovu u ratu razrušenih objekata. Štoviše, nakon najnovijih povišenja, stanka u rastu plaća javnog sektora trebala bi proračunu omogućiti određeni predah u 2000. godini. Na kraju, prilagodbu bi mogao olakšati očekivani oporavak gospodarstva, koji bi trebao povećati tekuće prihode i smanjiti potrošnju vezanu uz davanja za nezaposlene. U međuvremenu, uvođenje obveznog drugog stupa mirovinskog osiguranja sredinom 2000. godine stajat će državni mirovinski sustav gotovo 1 posto BDP-a u 2000. godini. Proračun utemeljen na ovim razmatranjima trebao bi biti pripremljen nakon izbora.¹⁷

22. Smanjenje financijske neravnoteže mirovinskog i zdravstvenog fonda ključni je prioritet za mjerodavne vlasti. Demografski trendovi, zakonom predviđena i sudski naložena povećanja prava na naknade te preuzimanje korisnika iz nedavno reintegriranih regija Hrvatske, bez neutralizirajućih povećanja doprinosa, pridonijeli su nastajanju financijske neravnoteže u fondovima isto kao i labava financijska kontrola i nedostaci koji su rezultirali iz pretjeranog zapošljavanja, rasta plaća i kapaciteta pružanja zdravstvenih usluga. Mjerodavne institucije objasnile su da se potonja skupina problema treba rješavati strožim nadzorom i kontrolom od strane mjerodavnih ministarstava. Temeljitiije reforme su u pripremi, uz pomoć Svjetske banke, kako bi se ojačala veza između doprinosa i naknada u oba fonda. Neovisno o uvođenju potpuno financiranog obveznog drugog stupa mirovinskog osiguranja u 2000. godini, financije mirovinskog fonda već su ojačane reformom prvog stupa, stupa generacijske solidarnosti, koja se počela uvoditi početkom godine.¹⁸ Istodobno, Ministarstvo zdravstva objavilo je u listopadu plan da ograniči zdravstvene usluge na račun zdravstvenog fonda na standardizirani paket, dok je za dodatne usluge ponudilo dobrovoljno dodatno osiguranje. Taj plan, koji bi trebao biti prihvaćen tijekom sljedećeg razdoblja rada parlamenta, dopustio bi smanjenje

¹⁶ Misija MMF-a pripremila je funkcionalnu klasifikaciju proračunskih rashoda koja je uključena u prvi dio materijala *Odabrani predmeti*.

¹⁷ Scenarij za 2000. godinu koji je pripremila Misija MMF-a predviđa prilagodbu proračuna u iznosu od 3,25 posto BDP-a.

¹⁸ Te reforme uključuju produženje razdoblja za izračunavanje mirovinske osnovice s 10 godina s najvišim primanjima na primanja tijekom cijelog radnog vijeka, promjenu osnovice za indeksaciju s plaća na plaće i cijene (s istim ponderima), pomicanje dobne granice za obvezno umirovljenje sa 60 na 65 za muškarce i sa 55 na 60 za žene, kao i reduciranje mogućnosti ostvarivanja prava na invalidsku mirovinu. Kako je reforma počela djelovati, broj umirovljenika porastao je za više od 10 posto u 1999. godini, podižući koeficijent odnosa broja umirovljenika prema broju zaposlenih na 0,96.

troškova rada reduciranjem stopa doprinosa. Misija MMF-a pozdravila je takve inicijative i dala nekoliko dodatnih prijedloga za jačanje oba fonda.¹⁹ Imajući u vidu konstantno lošu financijsku situaciju u tim fondovima i njihovu sve veću redistributivnu ulogu, kao i veliku ovisnost o proračunu, Misija MMF-a predložila je također dovođenje oba fonda u okvire proračuna do završetka reformi te stavljanje poslovanja fondova pod izravni nadzor i kontrolu mjerodavnih ministarstava.

23. Misija je pripremila i s mjerodavnim institucijama vlasti razgovarala o fiskalnom scenariju za 2000. godinu (Umetak 3; Tablica 2.). Bez obvezivanja na prihvatanje toga scenarija, mjerodavne institucije vlasti smatraju da je predloženi proračun uglavnom ostvariv. Misija MMF-a sugerirala je da bi osmišljavanje i provođenje novog državnog proračuna bilo u velikoj mjeri olakšano kada bi se poduzeo određeni broj mjera radi poboljšanja transparentnosti i provjerljivosti fiskalnih podataka. Među tim mjerama jest i dugo odgađana analiza proračunskih rashoda, koju bi trebala provesti Svjetska banka. Ta bi analiza osigurala transparentnu osnovu za donošenje odluka vezanih uz rashode. Tehnička pomoć MMF-a pomogla bi pri poboljšavanju klasifikacije i prezentacije fiskalnih podataka.²⁰ U Ministarstvu financija trebao bi, u skladu s preporukama misije Fonda za tehničku pomoć prije nekoliko godina (vidi odlomak 31.), biti otvoren jedinstveni račun državne riznice. K tome, mjerodavne institucije vlasti trebale bi izbjegavati nakupljanje dospjelih nepodmirenih obveza, a izdavanje mjenica dopustiti isključivo Ministarstvu financija. U statistiku javnog duga trebale bi biti uključene, razvidno i u potpunosti, neplaćene obveze, kao i državna jamstva, oko čijeg je nedavnog rasta Misija izrazila zabrinutost.²¹

¹⁹ Uz intenziviranje napora na naplati doprinosa s oštrijim kaznama za nepoštivanje obveza po doprinosima, prijedlozi Misije MMF-a uključivali su produženje razdoblja za isplatu (na temelju odluke suda) zaostataka mirovina, ponovnu procjenu svih odluka o umirovljenju, pomicanje indeksacije mirovina branitelja s plaća na plaće i cijene (kao što je slučaj s ostalim mirovinama), kao i reduciranje mogućnosti ostvarivanja prava na naknadu za bolovanje i reduciranje maksimalnog iznosa te naknade, uvođenje referentnih cijena za nabavu potrepština za bolnice, smanjivanje naknade za putne troškove pacijentima, povećanje participacije (smanjivanjem rastućeg broja izuzeća i povišenjem stopa participacije), povećanje cijene nabave lijekova preko recepata i smanjenjem stope naknade za porodijski dopust i za bolovanje zbog održavanja trudnoće.

²⁰ Sadašnja prezentacija proračuna iskazuje rashode namijenjene određenim ciljnim skupinama u raznim kategorijama, te tako otežava procjenu toga da li postoji mogućnost za ograničenje rashoda. Misija MMF-a predložila je stoga da se pri pripremi proračuna za 2000. godinu počne od nule.

²¹ Državna jamstva za inozemna zaduženja porasla su u prvih osam mjeseci 1999. godine sa 6,3 na 9,8 milijardi kuna. K tome, u istom su se razdoblju domaća jamstva povećala za 1,2 milijarde kuna.

Umetak 3. Fiskalni scenarij za 2000. godinu

Fiskalni scenarij za 2000. godinu potpora je smanjenju deficita tekućeg računa platne bilance na 5 posto BDP-a, i bazira se na pretpostavci da će realni BDP rasti 3 posto, inflacija iznositi 5 posto, a prosječni tečaj ostati nepromijenjen, na sadašnjoj razini dostignutoj nakon značajnije deprecijacije. Uz ove pretpostavke, prognozirano je da će se deficit konsolidiranog proračuna smanjiti na 0,25 posto BDP-a (isključujući troškove uvođenja potpuno financiranog drugog stupa sustava mirovinskog osiguranja), u usporedbi s deficitom na bazi naplaćene realizacije od 0,7 posto BDP-a 1999. godine i deficitom od 2,1 posto BDP-a, koji uključuje i procijenjeni neto rast dospjelih nepodmirenih obveza po rashodima.

Scenarij predviđa restriktivnije izvršenje proračuna u 2000. godini, bez daljnjeg povećanja dospjelih nepodmirenih obveza po rashodima. Prognozirano je da će proračunski prihodi rasti na temelju oporavka potrošnje i nastavka privatizacije. Ne očekuje se dalje pogoršanje na području podmirivanja poreznih obveza i obveza po doprinosima. Zbog dodatnih isplata osiguranih depozita i cjelogodišnjeg učinka velikog povećanja plaća u javnom sektoru odobrenog u posljednjem dijelu 1999. godine moraju se smanjiti druge kategorije potrošnje, što uključuje projekte kapitalnih ulaganja koji nisu poduprti namjenskim inozemnim financiranjem i transfere u Bosnu i Hercegovinu. Kada se radi o izvanproračunskim fondovima, potrošnja u zdravstvu obuzdana je participacijama i poboljšanim nadzorom nad rashodima, dok su dodatne uštede u mirovinskom fondu ostvarene reformom prvog stupa osiguranja. Uvođenje drugog stupa sustava mirovinskog osiguranja sredinom 2000. godine stajat će proračun 0,9 posto BDP-a u obliku preusmjerenih doprinosa.

Monetarna politika, politika plaća i strukturne reforme

24. Kako bi održala stabilan tečaj kune u odnosu na euro, HNB je bila spremna da fleksibilno prilagodi monetarnu politiku sezonskim fluktuacijama i nepredviđenim šokovima. S očekivanim poboljšanjem ekonomskih uvjeta, HNB je prognozirala jačanje potražnje za novcem i pad kamatnih stopa. Misija MMF-a predložila je da se ujednače stope obvezne rezerve na depozite u domaćoj i stranoj valuti, kao i da se stope smanje na razinu koju dopuštaju postavljeni tečajni ciljevi. Istodobno, HNB bi trebao povećati naknadu koju isplaćuje na obveznu rezervu na depozite u domaćoj valuti kako bi potaknuo smanjenje marže između aktivnih i pasivnih kamatnih stopa. Mjerodavne institucije uglavnom su se složile s ovim preporukama, no zamijećeno je da stopa naknade na obveznu rezervu ne može biti povećana prije 2000. godine jer je profitabilnost HNB-a smanjena u 1999. godini zbog rezervacija koje su morale biti napravljene za kolateral primljen od komercijalne banke koja je otišla u stečaj. Na kraju, mjerodavne vlasti razmatrale su zakonsku osnovanost alternativnog prijedloga da se premije na osiguranje štednih uloga diferenciraju prema rizičnosti osigurane institucije. Očekuje se da bi ta mjera, kojom bi moglo biti odbijeno osiguranje uloga u najrizičnijim institucijama, utjecala na smanjenje kamatnih stopa i kamatnih marži, kao i da bi pridonijela nedavno zamijećenim trendovima okrupnjavanja institucija u bankovnom sustavu.

25. S obzirom na dobar tijek rješavanja problema u bankama s teškoćama, mjerodavne vlasti smatraju da postoje naznake postupnog oporavka bankovnog sustava.²² HNB je iskoristila ovlasti iz novog Zakona o bankama, koji je na snazi od kraja 1998. godine, kako bi inicirala pokretanje stečajnih postupaka u jedanaest banaka (vidi tablični prikaz) i imenovala privremene upravitelje u još tri banke. Dok će se isplata osiguranih štednih uloga u bankama u stečaju nastaviti tijekom 2000. godine, za ostale banke s teškoćama, uključujući i tri veće i politički osjetljive banke, razvijala su se rješenja koja će prouzročiti najmanje troškova. Krajem rujna jedna je od tih banaka ušla u proces sanacije, dok su za druge dvije banke žurno tražena rješenja. Druga skupina od 11 solventnih banaka, ali s teškoćama u poslovanju, bila je podvrgnuta pojačanom nadzoru središnje banke, zahvaljujući kojem je spriječen stečaj usprkos nepovoljnim makroekonomskim uvjetima. Ti su uvjeti, naime, utjecali i na preostale banke, prisiljavajući ih da izdvoje veće rezervacije (što je dijelom zahtijevao novi Zakon o bankama) i da prihvate mnogo oprezniju kreditnu politiku. Te institucije, koje su činile više od 80 posto ukupne aktive bankovnog sustava, smatrane su zdravima, iako se očekivalo da će spajanja i preuzimanja u bankovnom sustavu smanjiti njihov još uvijek preveliki broj.²³

Hrvatska: Podaci o bankovnom sektoru, 1999.

(u mil. HRK, ako nije drugačije navedeno, na kraju razdoblja)

Tip banke	Broj lipanj 1999.	Aktiva (kao postotak ukupne)	Osigurani štedni ulazi	Stanje nepodmirenih HNB kredita za likvidnost lipanj 1999.
Banke u kojima se nalazi privremeni upravitelj	3	0,9	0,345	0,037
Osjetljive banke	3	7,4	1,723	0,774
Banke kod kojih se očekuje podnošenje zahtjeva za otvaranjem stečajnog postupka	3	0,1	0,057	0,005
Banke s poteškoćama u radu (pod pojačanim nadzorom HNB-a)	11	7,4	1,741	0,353
Banke u stranom vlasništvu	10	8,9	...	0
Zagrebačka banka (najveća banka, u privatnom vlasništvu)	1	25,8	...	0
Sanirane banke koje su u procesu privatizacije	3	33,4	...	0
Dodatne informacije: Banke nad kojima je otvoren stečajni postupak	8	6,7 1/	3,172 2/	0,319
Bankovni sektor ukupno	54	100,0	24,026	1,627

Izvori: Hrvatska narodna banka i procjene MMF-a.

1/ Stanje na kraju 1998. godine.

2/ Po otvaranju stečajnih postupaka.

²² Najnovija kretanja u financijskom sustavu detaljnije su razrađena u drugom dijelu materijala Odabrani predmeti.

²³ Od boravka Misije MMF-a u Hrvatskoj strane banke preuzele su tri male hrvatske banke.

Otpornost banaka na nedavno slabljenje kune smatrana je indikacijom da je izravna i neizravna osjetljivost bankovnog sustava na umjerene fluktuacije tečaja ograničena. Osjetljivost kamatnih stopa na takve tečajne fluktuacije također je ocijenjena malom s obzirom da nije bilo velike neusklađenosti u ročnosti sredstava i obveza banaka, a banke uglavnom nisu bile sklone odobravanju dugoročnih zajmova uz nepromjenjive kamatne stope. Kada je sve to iznijeto, mjerodavne institucije shvatile su da je bankovni sustav još uvijek slab i da mora biti ojačan daljim smanjivanjem operativnih troškova i razvojem izvora prihoda koji ne nose kamatu (Tablica 6.). Bez obzira na nepovoljno makroekonomsko okruženje, postojali su znakovi da se bankovni sustav nalazi na putu k ozdravljenju nakon nekoliko godina nazadovanja. Tako je koeficijent adekvatnosti kapitala porastao na 13,5 posto sredinom 1999. godine, a nerevidirana financijska izvješća dviju najvećih banaka nagovijestila rast dobiti u prvoj polovici 1999. godine. Štoviše, interes stranih ulagača za privatizaciju triju saniranih banaka bio je velik.

26. Vezano uz zakonodavni okvir, mjerodavne institucije smatraju da je reforma bankovnog nadzora daleko od završetka. Doneseni su svi podzakonski propisi za primjenu novog Zakona o bankama, osim onog koji se odnosi na izravnu kontrolu banaka. Interni plan razvoja pripremljen je kako bi se ojačao sektor nadzora i kontrole HNB-a, a u cilju boljeg provođenja nove regulative. Bilo je potrebno postići dalji napredak na području provođenja ograničenja izloženosti deviznom riziku i velikim dužnicima, kao i na području jačanja sposobnosti sudova da provode odluke. Bilo je potrebno dulje vremensko razdoblje za zapošljavanje i edukaciju osoblja koje bi moglo provesti u djelo nove nadzorne funkcije HNB-a. Sredinom 1999. godine uveden je novi sustav bonitetnog i analitičkog izvještavanja i taj je sustav dostatno dobro funkcionirao, osim što je dolazilo do privremenih kašnjenja u pribavljanju podataka o problematičnim zajmovima. Štoviše, reklasifikacija određenih zajmova i knjiženje financijske imovine prema knjigovodstvenoj (prije negoli tržišnoj) vrijednosti i dalje je za sobom povlačilo izdvajanje nedostatnih rezervacija za lošu aktivu i precjenjivanje koeficijenata adekvatnosti kapitala.²⁴ U međuvremenu se nastavilo s reformom platnog sustava: sustav poravnanja u realnom vremenu (RTGS) uspješno je uveden u travnju 1999. godine, a očekuje se da će Agencija za kliring postati potpuno operativna u prvom dijelu 2000. godine.

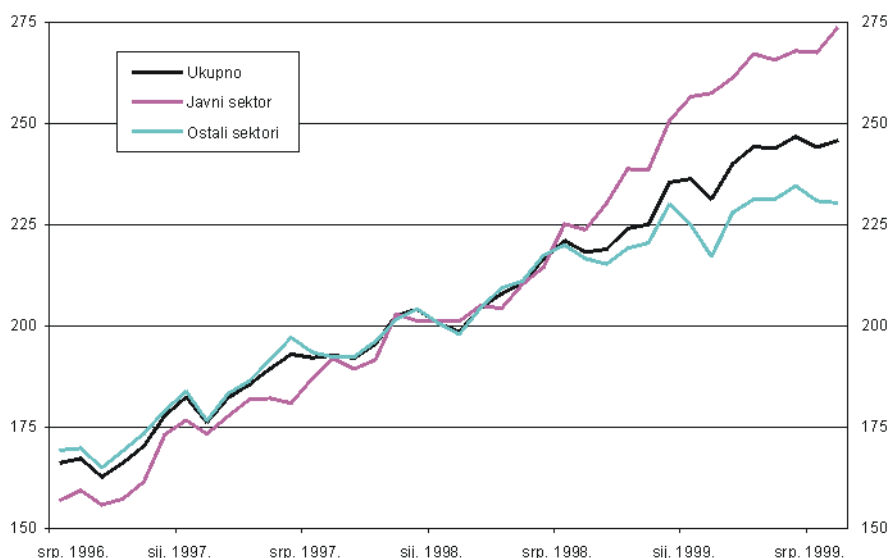
27. Mjerodavne institucije vlasti očekuju da plaće neće previše rasti u 2000. godini, a u prilog opravdanosti takvih očekivanja govore i stavovi predstavnika sindikata s kojima se susrela Misija MMF-a. Početni međusobni razgovori poslodavaca, sindikata i Vlade u Gospodarsko-socijalnom vijeću otkrili su sve razvijeniju svijest o povezanosti između plaća i zaposlenosti, kao i spremnost sindikata da, za određeno razdoblje, prihvate povećanja plaća niža od rasta produktivnosti. Mjerodavne institucije vlasti nadale su se da će da će takvo pravilo utvrditi novim tripartitnim socijalnim sporazumom, koji bi služio kao skup smjernica za pregovore o plaćama na razini poduzeća u cijelom gospodarstvu. Vlada se ne bi izravno miješala u takve pregovore, no utvrdila je smjernice za državna poduzeća kojima je rast plaća ograničen povećanjem dobiti poduzeća. Kada se radi o javnom sektoru, početne naznake sugerirale su da sindikati neće

²⁴ Vidi Dodatak III, odlomak 11.

tražiti da plaće u 2000. godini realno rastu. Misija MMF-a složila se da je malo vjerojatno da će u sadašnjim uvjetima u gospodarstvu pritisci na rast plaća doći iz privatnog sektora, no predložilo je oštriji pristup u pregovorima o plaćama u javnom sektoru. Velika povećanja plaća državnih službenika te plaća u poduzećima u državnom vlasništvu proteklih godina (Slika 9.) opravdala su privremeno zamrzavanje plaća državnih službenika, a možda i zaposlenika u poduzećima u vlasništvu države, a kako bi se omogućio dodatni zamah za njihovu privatizaciju. Uprave poduzeća koje ne poštuju odluku o zamrzavanju plaća trebale bi biti otpuštene.

28. Očekuje se da će učinkovitije gospodarstvo proizići kao rezultat privatizacije, izravnih stranih ulaganja i pristupanja WTO-u. Mjerodavne institucije vlasti očekivale su da bi tri sanirane banke i najveće osiguravajuće društvo mogli biti privatizirani do prvog dijela 2000. godine, te da bi poslije te privatizacije slijedila ponuda 21-postotnog udjela u Hrvatskim telekomunikacijama na tržištu u posljednjem dijelu 2000. godine. Planovi za privatizaciju ostalih javnih poduzeća još su u tijeku: naftna kompanija INA vodi pregovore o spajanju sa stranim partnerom, ali bi, kao alternativa, mogla biti privatizirana, dok je Hrvatska elektroprivreda sporo provodila restrukturiranje u smjeru odvajanja proizvodnje, prijenosa i distribucije struje. S obzirom da provedeni privatizacijski projekti, zbog omogućavanja povlaštenog tretmana insidera, nisu uspjeli poboljšati učinkovitost rada i upravljanje poduzećima, Misija MMF-a potaknula je mjerodavne institucije da upotrijebe prednosti koje nude dospjele nepodmirene obveze po porezima i doprinosima u mnogima od spomenutih poduzeća kako bi došla do gotovine, prisiljavajući ih da prodaju kontrolne udjele outsiderima. Alternativa tome jest sljedeće: Vlada može preuzeti kontrolu nad tim poduzećima zamjenom duga za udjele u poduzećima, prije nego što ih odmah ponovno proda strateškim ulagačima. Misija MMF-a upozorila je na potrebu ubrzavanja privatizacije preostalih državnih poduzeća, uključujući one u sektoru turizma. S tim u vezi, Misija je zamolila mjerodavne vlasti da ponovno razmotre planove o konsolidaciji svih turističkih kapaciteta u vlasništvu države u okviru Ministarstva turizma, jer bi takav potez mogao stvoriti troškove proračunu i štetiti kvaliteti proizvoda te gospodarske grane. Misija je također potaknula mjerodavne vlasti da konsolidiraju dionice koje u svojim portfelfjima drži nekoliko vladinih agencija u okviru Agencije za privatizaciju. Taj bi potez, zajedno s konsolidacijom dionica privatiziranih u sklopu kuponske privatizacije preko različitih privatizacijskih investicijskih fondova vjerojatno ojačao upravljanje poduzećima. Kako bi privukle izravna strana ulaganja, mjerodavne vlasti razmatrale su mogućnost uvođenja poreznih olakšica. Misija MMF-a savjetovala im je da to ne čine i predložila da se umjesto poreznih olakšica stranim ulagačima ponudi vremenski ograničena poštuda od povećanja svih poreza vezanih uz poslovanje. Na kraju, kada su dovršeni svi ostali pregovori, mjerodavne vlasti još su se uvijek nadale da će do kraja godine, a na vrijeme za pristupanje WTO-u, biti prevladana slijepa ulica koju je stvorilo neslaganje SAD-a i EU-a oko za uvoz dopuštenog sadržaja audiovizualnih proizvoda. Također su se nadale da će 2000. biti postignut napredak na području ostvarivanja boljih trgovinskih veza s EU-om i CEFTA-om.

Slika 9. Hrvatska: Indeks prosječne neto plaće, 1996-1999.,
1994. = 100

Izvor: Hrvatska narodna banka.

Bilješka: Vjerojatno je da su plaće u javnom sektoru nastavile rasti u drugoj polovici 1999., nakon što je odobreno povećanje plaća državnih službenika od 5 posto u rujnu i 12 posto u prosincu 1999.

29. Na temelju svojih preporuka vezanih uz strukturne reforme u javnom i privatnom sektoru, Misija MMF-a pripremila je **scenarij razvoja gospodarske situacije u srednjoročnom razdoblju**, koji donosi ubrzanje realnog gospodarskog rasta i poboljšanje nepovoljnog odnosa između štednje i ulaganja (Umetak 4.). To bi osiguralo da Hrvatska sigurno bude na putu prema održivosti platnobilančne situacije i započne dostizati zapadnoeuropske razine dohotka.

C. Ostala pitanja

30. Bez obzira na nedavna poboljšanja u izvještavanju i točnosti **ekonomskih i financijskih podataka**, i dalje postoje temeljni nedostaci koji bi mogli utjecati na pouzdanost makroekonomske analize (Dodatak III.). Posebice, nedostatak sveobuhvatnih podataka o dospjelim nepodmirenim obvezama državnog proračuna (uključujući izvanproračunske fondove) znači da su procjene proračunskih salda na bazi fakturirane realizacije koje je Misija pripremila te procjene iznosa domaće štednje i ulaganja podložni nepoznatim, ali, moguće je, velikim pogreškama.
31. Razgovori su uključivali **tehničke konzultacije** s mjerodavnim institucijama u cilju procjene učinkovitosti dosadašnje tehničke pomoći MMF-a i moguće potrebe za tehničkom pomoći u budućnosti (Dodatak IV.). Tehnička pomoć iz FAD-a (*Fiscal Affairs Department* - Direkcija za fiskalna pitanja), MAE-a (*Monetary and Exchange Affairs Department* - Direkcija za monetarna i devizna pitanja) i STA-a (*Statistics Department* - Direkcija za statistiku) uglavnom je smatrana vrlo kvalitetnom i prilagođenom potrebama. No, izražena je sklonost većem kontinuitetu boravaka stručne pomoći kao i pretpostavljanje stručnjaka Fonda vanjskim savjetnicima, a u cilju minimiziranja mogućnosti primanja oprečnih savjeta. Također je zamijećeno da suradnja između stručnjaka i njihovih partnera u institucijama kojima je pružana tehnička pomoć nije uvijek bila zadovoljavajuća, što bi se moglo objasniti nevoljkošću nekih domaćih partnera da

prihvate promjene. Jedan je odjel za tehničku pomoć također spomenuo da su lokalni partneri povremeno od stručnjaka MMF-a očekivali da obavljaju uobičajene svakodnevne poslove. Bez obzira na te probleme, Misija MMF-a smatra da je tehnička pomoć uglavnom bila dobro primljena i uspješno provedena, uz zamjetnu iznimku preporuka da se formira jedinstveni račun državne riznice. Mjerodavne institucije vlasti smatraju da tehnička pomoć prioritetno treba biti vezana uz sljedeća područja: uvođenje jedinstvenog računa državne riznice, bankovni nadzor, upravljanje deviznim pričuvama, instrumente monetarne politike, statistiku platne bilance (tromjesečna međunarodna investicijska pozicija) i računovodstvo za središnje banke. Također su uočile potrebu nastavka tehničke pomoći na području statistike društvenih računa. Osim na području bankovnog nadzora i uvođenja jedinstvenog računa državne riznice, čini se da je opseg potreba za tehničkom pomoći skroman.

Umetak 4. Scenarij razvoja gospodarske situacije u srednjoročnom razdoblju

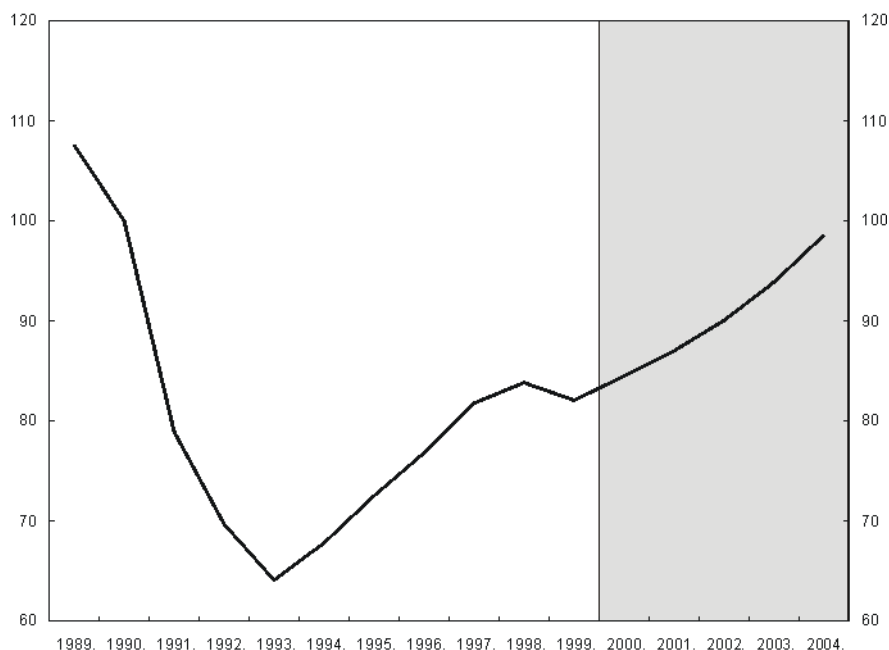
Scenarij razvoja gospodarske situacije u srednjoročnom razdoblju koji predviđa dostizanje održivosti platnobilančne situacije temelji se na oživljavanju strukturnih reformi u sektoru poduzeća i sužavanju uloge države u gospodarstvu. Kontinuirana privatizacija ključnih poduzeća i banaka u državnom vlasništvu, odnosno njihova prodaja strateškim ulagačima osigurala bi potrebna inozemna financijska sredstva i poboljšala alokaciju fizičkih i financijskih resursa. Pristup WTO-u i uključivanje u regionalne trgovinske asocijacije pomogao bi privlačenju izravnih ulaganja, obogaćujući i povećavajući kvalitetu kapitala Hrvatske, kao i potencijal rasta hrvatskog gospodarstva. To, zajedno s odgovarajućim politikama jačanja izvoza sličnih onima koje provode susjedne zemlje, pomoglo bi da se Hrvatska afirmira kao zemlja koja izvozi u EU, kao i u druge zemlje u tranziciji. Da bi se razvio jak turistički potencijal zemlje, koji je osnovni izvor deviznog prihoda, dionički paketi u turističkim poduzećima, a koji se nalaze u vlasništvu države ili banaka koje su ih stekle zamjenom duga za dionice, bili bi prodani strateškim ulagačima, koji će osigurati vrlo potreban kapital i know-how na području menadžmenta. Ulagalo bi se i u nove turističke kapacitete u cilju povećanja kapaciteta sektora u cjelini.

Očekuje se da bi na temelju provođenja tih politika gospodarski rast postupno porastao na 5 posto godišnje, omogućujući BDP-u da se do 2004. vrati na razinu ostvarenu 1990. godine, a deficit tekućeg računa platne bilance bio smanjen na 3,5 posto BDP-a, uz jačanje međunarodnih pričuva i smanjivanje koeficijenta vanjskog duga (Slika 10. i Tablica 5.) Ovakva su kretanja ostvariva uz odsutnost dalje sustavne deprecijacije nominalnog tečaja kune, uz uvjet da kretanje plaća prati povećanje produktivnosti, a proračunska potrošnja bude reducirana kako bi se spriječili pritisci na rast cijena proizvoda koje nije moguće prodati u inozemstvu (nekretnina).

Očekuje se da će veliki dio poboljšanja odnosa između štednje i ulaganja, do kojeg bi trebalo doći u kratkoročnom razdoblju, poteći iz fiskalnog sektora. To odražava prestanak utjecaja nekoliko jednokratnih čimbenika (dovršetak isplate osiguranih štednih uloga i privođenje kraju na sudskoj odluci utemeljene retroaktivne indeksacije mirovina), kao i sužavanje opsega aktivnosti države. Očekuje se da će postojeće reforme prvog stupa sustava mirovinskog osiguranja (uključujući postupno povećanje dobne granice za odlazak u mirovinu i produženje radnog vijeka, koji predstavlja osnovicu za izračunavanje mirovine), zatim mjere da se povećaju uštede u zdravstvenom sustavu (uključujući povišenje participacija i smanjenje naknade za bolovanje, porodijski dopust i naknade za bolovanje zbog održavanja trudnoće), te reduciranje velikih infrastrukturnih projekata koje financira država omogućiti smanjenje veličine državnog sektora za 7,5 posto BDP-a u razdoblju od 1999. do 2004. godine.¹ Te uštede bit će dostatne da se kompenzira izostajanje prihoda od privatizacije tijekom razdoblja prognoze, istodobno ipak omogućujući postupno smanjivanje poreznog tereta na radnu snagu u kontekstu smanjivanja ukupnog fiskalnog deficita.

¹ Projekcije isključuju proračunski trošak potpuno financiranog drugog stupa sustava mirovinskog osiguranja, za koji se očekuje da će biti uveden sredinom 2000. godine, kao i plan Vlade da uvede sustav zdravstvenog osiguranja koji će se temeljiti na nekoliko stupova.

Slika 10. Hrvatska: BDP, 1989-2004., stalne cijene, 1990.=100

Izvori: Državni zavod za statistiku i procjene MMF-a.

32. Sugovornici Misije MMF-a bili su uvjereni da je Hrvatska pripremljena da spremno dočeka **informatički problem 2000. godine**. Najvažnija javna poduzeća (HEP, HT, INA i HP - poštanske usluge) uspješno su testirala svoje informatičke sustave. HNB je smatrala da su njeni informatički sustavi pripremljeni za informatički problem 2000. godine²⁵ i nije očekivala nikakve značajne probleme u bankovnom sustavu (posebice ne u većim bankama) ili u Zavodu za platni promet. Bez obzira na spomenuto, u skladu s planovima u euro zoni, HNB je namjeravala proglasiti razdoblje oko 1. siječnja 2000. godine neradnim razdobljem za banke. No, HNB nije planirala ponuditi posebne kredite za likvidnost. Ipak, početkom prosinca HNB je objavila da će privremeno povećati dostupnost lombardnih kredita u razdoblju od sredine prosinca 1999. do sredine siječnja 2000. godine.

33. Hrvatska Vlada izmijenila je 1992. godine ugovore o određenim deviznim depozitima, što je retroaktivno stupilo na snagu od 27. travnja 1991. godine, i pretvorila ih u oročene depozite koji trebaju biti isplaćeni u 20 polugodišnjih obroka počevši od 30. lipnja 1995. godine. Ove su mjere poduzete kako bi se spriječilo propadanje hrvatskih banaka nakon što je deviznu protuvrijednost tih depozita blokirala Narodna banka bivše SFRJ. Od tada, ukupni se iznos tih depozita značajno smanjio (i sada iznosi manje od 20 posto njihove početne vrijednosti), dijelom zahvaljujući činjenici da je bankama dopušteno da po vlastitom nahođenju reduciraju iznos tih depozita bržom dinamikom, no uglavnom zahvaljujući isplatama iz proračuna, koje još iznose oko 0,75 posto BDP-a godišnje. Štoviše, isplata kamata na te depozite obavljana je dvaput godišnje i redovito. No, s obzirom da postoji mogućnost da iznosi depozita (stara devizna štednja) uključuju prihode od tekućih međunarodnih transakcija

²⁵ Očekuje se da će zastarjela baza podataka o vanjskom dugu biti zamijenjena sustavom prilagođenim problemu 2000. godine do kraja godine.

ostvarene prije no što su depoziti zamrznuti 1991. godine, ta je mjera dovela do **deviznog ograničenja**, za što je potrebno odobrenje u okviru članka VIII., stavka 2(a) Statuta MMF-a. Ovo ograničenje nije uočeno kada je Hrvatska 1995. godine prihvatila obveze iz članka VIII., no daljnja ispitivanja, koja je Misija prvotno provodila u kontekstu drugih zemalja pravnih sljednica SFRJ, dovela su do toga otkrića.

IV. OCJENA MISIJE MMF-a

- 34. Nakon uspješne stabilizacije i četiri godine uspješnog gospodarskog rasta, hrvatsko je gospodarstvo u recesiji.** Smanjivanje inozemne potražnje pridonijelo je recesijskim kretanjima, no glavni uzroci takvih kretanja bili su nužno pooštavanje makroekonomske politike kako bi se obuzdala neodrživa razina domaće potražnje te nedovoljno elastično domaće gospodarstvo. Pooštavanje makroekonomske politike razotkrilo je strukturne slabosti gospodarstva i odvelo do akumulacije dospelih nepodmirenih obveza i izbijanja bankovne krize.
- 35. S obzirom na još uvijek veliki deficit tekućeg računa platne bilance i bankovni sustav koji se sporo oporavlja, mjerodavne institucije vlasti moraju s oprezom pristupiti upravljanju gospodarstvom.** No, izvršenje njihove zadaće vjerojatno će biti olakšano oživljavanjem inozemne potražnje, nedavnom malom deprecijacijom realnoga efektivnog tečaja i pojačanim povjerenjem javnosti koje obično prati vlade na početku njihova mandata.
- 36. Smanjenje deficita tekućeg računa platne bilance i stabilizacija inozemnog zaduženja ključne su za povratak održivom gospodarskom rastu.** Osnovna sredstva za ponovno uspostavljanje održive ravnoteže između domaće potrošnje i dohotka jesu upravljanje potražnjom i poduzimanje mjera za poboljšanje konkurentnosti. Mjerodavne institucije vlasti morat će osmisliti razumnu kombinaciju tih dvaju sredstava prilagodbe, imajući u vidu da će stopa gospodarskog rasta koja će biti postignuta tijekom procesa prilagodbe uvelike ovisiti o uspjehu politika primijenjenih u cilju stimuliranja ponude.
- 37. Općeprihvaćena opredijeljenost za trajnu stabilnost cijena razumljiva je:** ta je politika dobro poslužila Hrvatskoj u proteklom razdoblju, a značajna deprecijacija tečaja ugrozila bi stabilnost cijena, oslabila bilance koje nisu osigurane od deviznog rizika i povećala troškove servisiranja duga nominiranog u stranoj valuti. No, oni koji se zalažu za stabilnost tečaja moraju prihvatiti komplementarne politike koje su potrebne da bi se takvo usmjerenje ostvarilo: restriktivnu fiskalnu politiku, suzdržavanje od rasta plaća i politike koje će osigurati postizanje veće učinkovitosti u gospodarstvu provođenjem privatizacije i strukturnih reformi. Tek tada će tržišta, oprezna zbog nekadašnjih nedostataka politika na tim područjima, dopustiti smanjenje kamatnih stopa.
- 38. Bez obzira na tečajnu politiku za koju se mjerodavni odluče, proračunski rashodi moraju biti odlučno smanjeni, ne samo kako bi se uravnotežio proračun nego i da bi se omogućilo smanjenje troškova rada koji se ne odnose na plaće.** Iako je ovaj cilj općeprihvaćen, nova Vlada mora ga

konkretizirati u obliku mjera. Potreba zamrzavanja plaća u državnom sektoru očita je nakon velikih povećanja plaća u 1999. godini. No, do rezanja potrošnje mora doći i na područjima kao što je financiranje obrane i policije, veterana Domovinskog rata, obnove, izgradnje cesta, kao i na području subvencija, što sa sobom nosi težak politički izbor. Donošenje odluka o smanjenju potrošnje može se olakšati pozivanjem na međunarodne standarde vezane uz razine rashodnih stavki proračuna i provođenjem revizije proračunskih rashoda. S obzirom da će se opseg prihoda od privatizacije smanjivati nakon 2000. godine, Vlada ne bi trebala za godine koje dolaze odgađati potrebno rezanje potrošnje. K tome, kako bi stvorila što više prostora za smanjenje troškova rada koji se ne odnose na plaće, Vlada bi trebala paziti da ne dođe do erozije drugih izvora oporezivanja kao što je PDV.

39. S obzirom na visoki iznos transfera iz proračuna, **nemoguće je uravnotežiti proračun bez uspostavljanja financijske ravnoteže u mirovinskom i zdravstvenom fondu.** Reforme kod kojih pomoć pruža Svjetska banka, a koje su u tijeku u sustavu mirovinskog osiguranja, te planirane za sustav zdravstvenog osiguranja, moraju biti dopunjene neodgodivim mjerama za poboljšanje naplate doprinosa i učinkovitosti poslovanja. S obzirom na veliko povećanje potrošnje vezane uza socijalnu skrb, do kojeg je došlo proteklih godina, i potrebu da se reduciraju troškovi rada koji se ne odnose na plaće, bolja ravnotežu između doprinosa i naknada vjerojatno će se morati pronaći ograničavanjem prava na naknade.

40. **Mora se poboljšati transparentnost i provjerljivost fiskalnih podataka.** Koraci koje je u tom smjeru potrebno poduzeti uključuju bolju klasifikaciju i prezentaciju fiskalnih podataka, uključujući podatke o dospjelim nepodmirenim obvezama, mjenicama i državnim jamstvima, zatim uvođenje jedinstvenog računa državne riznice, jačanje kontrole nad izvanproračunskim fondovima od strane mjerodavnih ministarstava, a možda i uključivanje poslovanja tih fondova u proračun dok se pravilno ne restrukturiraju. Također je potrebno pravo izdavanja mjenica ograničiti isključivo na Ministarstvo financija.

41. U mjeri u kojoj to dopuštaju ciljevi njene tečajne politike, **HNB bi trebala nastojati sniziti obveznu pričuvu** i povećati stopu naknade na obveznu pričuvu na depozite u domaćoj valuti radi rasterećivanja bankovnog sustava i olakšavanja okretanja procesa valutne supstitucije u korist kune.

42. **Mjerodavne institucije zaslužuju pohvale zbog poduzimanja odlučnih aktivnosti u cilju pročišćavanja bankovnog sustava.** HNB je dobro iskoristila svoje nove ovlasti da intervenira i traži likvidaciju banaka. Isplata osiguranih depozita u bankama u stečaju mora uskoro biti dovršena, a za nekoliko banaka s teškoćama u poslovanju moraju bez odgađanja biti pronađena financijski najpovoljnija rješenja kako njihova solventnost ne bi bila ugrožena. Treba poticati dalja spajanja i preuzimanja u bankovnom sustavu kako bi se sustav konsolidirao i postao konkurentnijim. Da bi se izbjeglo ponavljanje problema u bankama, HNB bi trebala ojačati svoju nadzornu funkciju i strože provoditi bonitetnu regulativu. Također treba ojačati pravosudni sustav kako bi brže rješavala probleme vezane uz banke u stečaju.

43. **Ograničenje rasta plaća bit će posebno važan sastavni dio svake buduće gospodarske strategije.** Vlada bi trebala iskoristiti prednost općeprihvaćenog dojma da su povećanja plaća u proteklom razdoblju bila pretjerana kako bi pregovarala o srednjoročnom socijalnom sporazumu s poslodavcima i sindikatima, kojim bi se utvrdile osnovne smjernice za pregovore o plaćama. Sporazum kojim bi se realni rast plaća nekoliko godina zadržao na razinama nižim od povećanja produktivnosti izuzetno bi pomogao procesu jačanja konkurentnosti, kao i rastu zaposlenosti.
44. **Privatizacija se mora ubrzati,** posebice privatizacija nekih poduzeća u vlasništvu države, **a potrebno je usvojiti i odgovarajuće sustave regulative.** Postizanje napretka na području uključivanja Hrvatske u globalne i regionalne trgovinske sporazume također je nužno za privlačenje stranih ulagača.
45. Hrvatska je uglavnom dobro iskoristila **tehničku pomoć Fonda.** Primarna područja na kojima će Hrvatskoj biti potrebna dalja tehnička pomoć jesu uvođenje jedinstvenog računa državne riznice, bankovni nadzor, upravljanje međunarodnim pričuvama, statistika platne bilance i računovodstvo za središnje banke.
46. Usprkos naporima na poboljšavanju, **nedostaci vezani uz podatke** otežavaju ekonomske analize. Nadležne vlasti potaknute su da udvostruče napore na poboljšanju potrebnih podataka, posebice osiguravanjem podataka o dospjelim nepodmirenim obvezama proračuna, kao i poboljšanjem pravodobne dostupnosti i kvalitete podataka potrebnih da se ocijeni solidnost bankovnog sustava.
47. S obzirom na utvrđeni raspored postupne eliminacije zamrznutih deviznih depozita i slobodu odlučivanja banaka o nastavku ubrzavanja isplate, Misija MMF-a predložila je da se privremeno odobri **devizno ograničenje** koje se javilo u vezi s privremeno zamrznutim deviznim depozitima nerezidenata.
48. Mjerodavne vlasti zatražile su da sudjeluju u pilot-programu dobrovoljnog objavljivanja izvješća Misije MMF-a o konzultacijama u vezi s člankom IV. Statuta MMF-a. Preporučuje se da sljedeće konzultacije s Hrvatskom u vezi s člankom IV. Statuta MMF-a budu održane u okviru standardnog ciklusa od 12 mjeseci.

Tablica 1. Hrvatska: Osnovni ekonomski indikatori, 1994-2000.

	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.	1999. Proc. MMF-a	2000. Proc. MMF-a
Realni sektor							
Realni BDP (promjena u postotcima)	5,9	6,8	6,0	6,5	2,5	-2,1	2,9
Stopa nezaposlenosti (prosječna; postotak radne snage) 1/	14,5	14,5	16,4	17,5	17,2	20,1 4/	...
Nominalne bruto plaće (promjena u postotcima; prosjek razdoblja)	...	34,0	12,3	13,1	12,6	10,4 5/	...
Cijene na malo (promjena u postotcima; na kraju razdoblja)	-3,0	3,7	3,4	3,8	5,4	5,0	3,5
Bruto nacionalna štednja (postotak BDP-a)	23,1	9,9	16,3	16,6	16,1	18,3	19,7
Bruto domaće investicije (postotak BDP-a)	17,4	17,6	22,1	28,2	23,2	24,8	24,7
Državni proračun (postotak BDP-a)							
Proračun središnje države (gotovinska osnova)	0,6	-0,7	-0,1	-0,9	0,9	-0,1	-0,2
Bez prihoda od privatizacije	0,2	-1,3	-1,2	-1,3	-0,4	-4,3	-3,7
Proračun konsolidirane središnje države (gotovinska osnova) 2/	1,6	-0,9	-0,4	-1,3	0,6	-0,7	-1,1 7/
Bez prihoda od privatizacije	1,2	-1,7	-1,6	-2,5	-1,0	-4,9	-4,9
Novac i krediti (na kraju razdoblja; promjena u postotcima)							
Ukupna likvidna sredstva	74,5	40,2	49,3	38,4	13,0	-3,7	15,5
Krediti proračunu konsolidirane središnje države	-18,1	-3,0	-3,5	-49,9	-2,7	19,7	38,0
Ostali krediti	36,3	18,6	3,1	44,4	22,4	-2,8	5,8
Prosječna kamatna stopa na kredite (na kraju razdoblja;postotak)	15,4	22,3	18,5	14,1	16,1	14,0 6/	...
Bilanca plaćanja							
Vanjskotrgovinska bilanca (postotak BDP-a)	-8,0	-17,4	-18,6	-26,0	-19,1	-17,6	-17,5
Tekući račun bilance plaćanja (postotak BDP-a)	5,7	-7,7	-5,8	-11,6	-7,1	-6,5	-5,0
Ukupni vanjski dug (postotak BDP-a; na kraju razdoblja)	22,5	20,8	23,2	31,9	37,1	39,0	36,5
Međunarodne pričuve (u mil. USD; na kraju razdoblja)	1.405	1.895	2.314	2.539	2.816	2.783	2.890
Međunarodne pričuve (u mjesecima uvoza robe i usluga)	2,5	2,4	2,8	2,7	3,2	3,4	3,4
Kratkoročni dug kao postotak bruto raspol. međ. pričuva 3/	35,2	31,6	40,7	45,6	51,4	88,1	85,0
Tečaj							
Nominalni efektivni tečaj (1995.=100; na kraju razdoblja)	96,8	99,1	101,0	102,8	98,0	99,8 6/	...
Realni efektivni tečaj (1995.=100; na kraju razdoblja)	97,6	98,6	99,8	101,6	100,0	102,7 6/	...
Geografski, socijalni i demografski pokazatelji							
BDP po stanovniku (prema tržišnom tečaju)					\$4,663		
Površina (km ²)					56.538		
Broj stanovnika					4.501.000		
Gustoća stanovništva (broj stanovnika po km ²)					79,6		
Rast stanovništva (u postotcima)					-1,5		
Očekivane godine života (u godinama)				72			
Muški				68			
Ženski				77			
Stopa mortaliteta dojenčadi (na1.000 živorođenih)				8,2			
Stopa umrlih nasilnom smrću (na 1.000 stanovnika)					12,0		

Izvori: Nadležne institucije Republike Hrvatske, Sustav informacija MMF-a i procjene MMF-a.

1/ Registrirana prosječna stopa nezaposlenosti. Prema Anketi o nezaposlenosti (utemeljenoj na ILO standardima), stopa nezaposlenosti je bila 10,0 posto u studenom 1996. i 12,6 posto u prvoj polovici 1999. godine.

2/ Uključujući izvanproračunske fondove.

3/ Na osnovi preostalog dospijeca;odnosi se na kreditna zaduženja registrirana kod HNB-a.

4/ U listopadu1999.

5/ U razdoblju siječanj-kolovoz 1999.

6/ U rujnu 1999.

7/ Uključujući trošak uvođenja drugog stupa mirovinskog osiguranja sredinom 2000., procijenjen na 0,9 posto BDP-a.

Tablica 2. Hrvatska: Ostvarenje proračuna središnje države (u mil. HRK), 1994-2000.

	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.	1999.	1999.	2000.
	Ostvareno	Ostvareno	Ostvareno	Ostvareno	Ostvareno	Revidirani proračun	Procjene MMF-a	Procjene MMF-a 1/
Prihodi i potpore	23.143	27.981	31.367	33.846	43.809	47.909	46.228	48.292
Prihodi	23.143	27.881	31.367	33.846	43.809	47.909	46.228	48.292
Tekući prihodi	22.789	27.287	30.244	33.385	42.019	42.117	40.318	42.890
Porezni prihodi	22.377	26.505	28.530	31.338	39.900	40.023	38.470	40.445
Porezi na dohodak	3.212	3.498	4.217	4.102	4.915	4.604	4.465	4.769
Porez na dobit	592	1.009	1.271	1.785	2.461	2.769	2.492	2.689
Porezi na promet nekretnina	118	142	172	243	271	260	235	247
Porezi na promet dobara i usluga	14.921	17.763	18.895	20.538	28.097	27.742	26.497	28.120
Porez na dodanu vrijednost	13.107	12.802	13.504	15.133	22.200	21.168	19.968	20.975
Tročarine	1.814	4.960	5.391	5.405	5.897	6.574	6.529	7.145
Porezi na međunarodnu trgovinu	3.487	3.922	3.942	4.640	4.128	4.115	4.300	4.621
Ostali porezni prihodi	49	172	33	30	28	533	480	...
Neporezni prihodi	411	782	1.714	2.047	2.120	2.094	1.848	2.444
Prihodi od kapitala	354	594	1.123	461	1.789	5.792	5.910	5.402
Potpore	0	100	0	0	0	0	0	0
Rashodi i neto posudbe	22.599	28.696	31.502	35.006	42.552	49.334	46.430	48.577
Rashodi	22.283	28.476	30.973	34.395	41.390	48.223	45.505	47.408
Tekući rashodi	20.361	25.495	25.930	29.580	34.883	38.180	37.350	39.444
Rashodi na promet dobara i usluga	16.614	20.735	19.623	20.263	22.649	22.510	21.830	22.785
Plaće i doprinosi poslodavaca	7.885	10.110	10.332	11.040	13.030	14.590	14.590	16.378
Ostale kupovine dobara i usluga	8.729	10.625	9.292	9.223	9.618	7.920	7.240	6.407
Plaćanje kamata	1.003	1.392	1.218	1.737	1.951	2.214	2.214	2.537
Zemlji	895	911	950	775	917	986	986	...
Inozemstvu	107	481	268	962	1.034	1.228	1.228	...
Subvencije i ostali tekući transferi	2.744	3.369	5.089	7.579	10.283	13.455	13.305	14.121
Subvencije	1.763	1.810	2.077	2.307	3.275	2.929	2.829	2.863
Tekući transferi	982	1.559	3.012	5.272	7.008	10.527	10.477	11.258
Kapitalni rashodi	1.922	2.980	5.043	4.815	6.507	10.044	8.156	7.964
Posudbe umanjene za otplate	316	221	529	611	1.162	1.111	925	1.169
Ukupni višak/manjak proračuna središnje države, nekons.	544	-715	-134	-1.160	1.257	-1.426	-203	-285
(postotak BDP-a)	0,6	-0,7	-0,1	-0,9	0,9	-1,0	-0,1	-0,2
Bez prihoda od privatizacije	190	-1.309	-1.257	-1.621	-533	-7.217	-6.113	-5.687
(postotak BDP-a)	0,2	-1,3	-1,2	-1,3	-0,4	-5,1	-4,3	-3,7
Višak/manjak izvanproračunskih fondova, nekons.	695	-158	-405	-467	-387	-146	-829	-1.478
Transakcije eliminir. iz financ. u procesu kons. sred. drž.					12	96	96	0
Ukupni višak/manjak pror. kons. središnje države 2/	1.413	-883	-477	-1.587	882	-1.476	-936	-1.763
(postotak BDP-a)	1,6	-0,9	-0,4	-1,3	0,6	-1,0	-0,7	-1,2
Bez prihoda od privatizacije	1.059	-1.639	-1.742	-3.109	-1.416	-7.267	-6.996	-7.465
(postotak BDP-a)	1,2	-1,7	-1,6	-2,5	-1,0	-5,1	-4,9	-4,9
<i>Dodatne informacije:</i>								
Potrebe financiranja proračuna konsolidirane sred. drž.	...	2.295	2.281	3.305	1.078	3.822	3.534	4.563
Strano financiranje, neto	...	714	907	3.099	87	3.766	1.611	648
Rashodi za obranu, javni red i sigurnost	10,8	12,2	9,3	7,9	7,2	5,8	...	...

Izvori: Ministarstvo financija i procjene MMF-a.

1/ Uz pretpostavku da će doći do zamrzavanja plaća državnih službenika, da neće doći do daljeg propadanja banaka, te da će doći do uvođenja drugog stupnja mirovinskog osiguranja sredinom 2000., procijenjenog na 0,9 posto BDP-a.

2/ Uključuju središnju državu i izvanproračunske fondove.

Tablica 3. Hrvatska: Monetarni računi, 1994-2000.

(na kraju razdoblja, u mil. HRK, ako nije drugačije navedeno)

	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.	1999.				2000.				Stopa rasta (u postotcima)		
						1. tr.	2. tr.	3. tr.	4. tr.	1. tr.	2. tr.	3. tr.	4. tr.	1998.	1999. 2/	2000.
						Ostvareno	Ostvareno	Ostvareno	Ostvareno	Procjena	Procjena	Procjena	Procjena			
Monetarni pregled 1/																
Ukupna likvidna sredstva	17.680	24.623	36.701	50.742	57.340	56.635	53.355	55.317	55.608	56.487	59.117	62.330	63.629	13,0	-3,0	14,4
Novčana masa	6.643	8.235	11.369	13.731	13.531	11.982	13.269	13.561	13.916	13.613	14.454	15.219	15.754	-1,5	2,8	13,2
Gotov novac izvan banaka	2.657	3.362	4.361	5.308	5.719	5.030	5.608	5.533	5.706	5.581	5.897	6.194	6.381	7,7	-0,2	11,8
Depozitni novac	3.985	4.870	7.007	8.424	7.809	6.950	7.659	8.025	8.206	8.027	8.552	9.020	9.369	-7,3	5,1	14,2
Kvazi novac	11.037	16.388	25.332	36.877	43.809	44.653	40.086	41.757	41.691	42.874	44.663	47.110	47.875	18,8	-4,8	14,8
U kunama	2.046	2.158	3.387	5.599	5.684	5.353	4.977	5.253	5.254	5.246	5.659	5.812	6.118	1,5	-7,6	16,4
U stranoj valuti	8.783	14.099	21.817	31.278	37.971	39.165	34.970	35.862	35.927	37.627	39.004	41.298	41.757	21,4	-5,4	16,2
Neto domaća aktiva	16.540	21.576	24.960	33.829	44.627	46.018	41.309	40.954	41.197	44.095	46.678	46.170	46.583	31,9	-7,7	13,1
U tome: Plasmani	43.281	47.977	48.465	56.195	66.923	69.126	64.191	66.604	66.668	70.248	73.004	72.678	73.273	19,1	-0,4	9,9
Središnjoj državi, neto	15.619	15.157	14.634	7.331	7.131	9.065	9.219	8.545	8.535	11.325	11.336	13.792	11.775	-2,7	19,7	38,0
Ostalim domaćim sektorima	27.662	32.819	33.831	48.863	59.792	60.061	54.971	58.060	58.133	58.924	61.668	58.886	61.498	22,4	-2,8	5,8
Neto inozemna aktiva	1.140	3.047	11.741	16.913	12.713	10.617	12.046	14.363	14.411	12.392	12.439	16.159	17.046	-24,8	13,3	18,3
Bilanca Hrvatske narodne banke																
Neto inozemna aktiva	7.192	8.900	11.658	14.534	16.127	15.787	17.608	18.841	18.730	17.098	16.605	19.027	19.724	11,0	16,1	5,3
(u mil. USD)	1.278	1.674	2.105	2.306	2.581	2.227	2.399	2.599	2.583	2.358	2.290	2.624	2.721	11,9	0,1	5,3
Primarni novac	4.714	6.744	8.770	10.346	9.954	8.966	9.494	9.907	10.059	9.840	10.448	11.001	11.388	-3,8	1,1	13,2
Gotov novac izvan banaka	2.657	3.362	4.361	5.308	5.719	5.030	5.608	5.533	5.706	5.581	5.897	6.194	6.381	7,7	-0,2	11,8
Depoziti banaka	2.057	3.379	4.409	5.039	4.232	3.934	3.883	4.371	4.348	4.254	4.546	4.802	5.002	-16,0	2,8	15,0
Ostali depoziti	56	215	243	101	1.791	3.525	4.279	4.839	4.675	4.806	4.969	5.240	5.294	1671,2	161,0	13,2
Depoziti ostalih sektora	16	3	0	0	4	2	3	2	5	5	5	5	5	5792,4	33,7	0,0
Blokiran depoziti 3/	40	212	243	101	1.788	3.523	4.276	4.837	4.670	4.801	4.964	5.235	5.289	1668,6	161,3	13,2
Neto domaća aktiva	-2.422	-1.941	-2.645	-4.087	-4.382	-3.295	-3.836	-4.095	-3.995	-2.452	-1.189	-2.786	-3.042	7,2	-8,8	-23,9
Potraživanja od središnje države (bruto)	251	390	219	0	0	1.270	1.374	1.378	0	1.300	1.300	1.300	0	...	...	0,0
Potraživanja od poslovnih banaka	224	220	214	34	1.054	1.638	1.309	1.610	3.235	3.427	4.641	2.993	3.988	3042,6	207,0	23,3
Dodatne informacije:																
Nominalni BDP	87.441	98.382	107.981	123.813	138.392	142.005	142.005	142.005	142.005	152.956	152.956	152.956	152.956	11,8	2,6	7,7
Multiplikator novčane mase	1,4	1,2	1,3	1,3	1,4	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	2,4	1,8	0,0
Brzina optjecaja kunskih depozita	10,1	9,5	7,3	6,4	7,2	8,0	7,7	7,5	7,4	7,6	7,3	7,1	7,0	12,4	2,8	-5,6
Devizni depoziti																
U mil. DEM	2.418	3.805	6.125	8.893	10.168	10.083	9.004	9.190	9.212	9.407	9.751	10.325	10.439	14,3	-9,4	13,3
Postotak BDP-a	10,0	14,3	20,2	25,3	27,4	27,6	24,6	25,3	25,3	24,6	25,5	27,0	27,3	8,6	-7,8	7,9
Neto raspol. pričuve/Primarni novac (u postotcima)	152,6	132,0	132,9	140,5	131,1	121,8	128,4	127,2	128,1	113,0	100,2	114,7	116,4			
Promjena u neto potraživanjima od središnje države										-10	2.790	11	2.456	-2.017		
Promjena u neto potraž. posl. banaka od sred. drž.										1.368	1.490	11	2.456	-717		

Izvori: Hrvatska narodna banka i procjene MMF-a.

1/ Iz podataka za 1. tromjesečje 1999 i nadalje su isključeni aktiva i pasiva banaka nad kojima je pokrenut stečajni postupak u travnju 1999. Uslijed promjene u sustavu statističkog izvješćivanja došlo je do prekida u seriji podataka u lipnju 1999.

2/ Na stope rasta za 1999. utječu promjene u sustavu statističkog izvješćivanja i pokretanje stečajnog postupka nad određenim brojem banaka tijekom godine.

Pokretanje stečajnih postupaka je bilo uzrokom smanjenja ukupnih likvidnih sredstava od oko 4,8 mlrd. kuna i smanjenja plasmana od oko 5,8 mlrd. kuna.

Nakon izvršenih usklađenja za sve ove čimbenike, procjene za stope rasta u 1999. iznose +7,8 za ukupna likvidna sredstva i +3,4 za kredite ostalim domaćim sektorima.

3/ Brz rast ovih depozita tijekom 1998. i u prvoj polovici 1999. odražava prelazak redeponirane kratkoročne devizne štednje kod banaka na račune HNB-a.

Tablica 4. Hrvatska: Bilanca plaćanja, 1994-2000. 1/
(u mil. USD, ako nije drugačije navedeno)

	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.	1999. Procjena MMF-a	2000. Procjena MMF-a
Tekuće transakcije	826	-1451	-1148	-2.343	-1.543	-1.306	-1.050
Saldo robne razmjene	-1.172	-3.268	-3.690	-5.224	-4.161	-3.538	-3.691
Izvoz fob	4.260	4.633	4.546	4.210	4.613	4.344	4.581
Uvoz fob	-5.432	-7.901	-8.236	-9.435	-8.773	-7.881	-8.272
Usluge i dohodak	1.469	1.013	1.510	2.010	1.910	1.590	1.881
Transport	321	314	310	283	228	167	293
Putovanja	1.405	924	1.504	2.000	2.133	1.949	2.154
Ostale usluge	-93	-197	-234	-251	-286	-230	-266
Naknade zaposlenima	35	39	39	56	70	65	74
Kamatni prihod	-200	-67	-109	-76	-235	-361	-375
Tekući transferi	529	804	1.032	872	708	642	760
Kapitalne i financijske transakcije	38	1.132	2.472	3.120	1.647	1.699	1.187
Kapitalne transakcije	0	0	16	21	19	5	0
Financijske transakcije	38	1.132	2.456	3.099	1.628	1.693	1.187
Izravna ulaganja	106	96	509	302	775	1.204	1.140
Portfolio ulaganja	9	5	27	665	25	296	174
Srednjoročni i dugoročni krediti	-145	-142	454	1.205	1.058	-130	-312
Korišteno	184	315	844	1.792	1.775	682	936
Plan otplate	-329	-457	-391	-587	-717	-812	-1.248
Valuta i depoziti 2/	58	704	840	443	218	-237	0
Kratkoročni kapitalni priljevi (neto) 3/	10	470	199	248	36	58	0
Trgovinski krediti 4/	0	0	426	236	-484	502	185
Neto pogreške i propusti	-540	406	-422	-590	181	-404	0
Ukupno	324	87	903	188	285	-11	137
Financiranje	-324	-87	-903	-188	-285	11	-137
Bruto međunarodne pričuve (= povećanje)	-789	-490	-419	-225	-277	42	-107
MMF (neto kupnje)	106	98	-4	37	-9	-31	-30
Izvanredno financiranje	360	306	-479	0	0	0	0
Dodatne informacije:							
Tekući račun bilance plaćanja (postotak BDP-a)	5,7	-7,7	-5,8	-11,6	-7,1	-6,5	-5,0
Tekući račun bilance plaćanja (postotak usklađenog BDP-a) 5/	4,5	-6,2	-4,6	-9,3	-5,7	-5,2	-4,0
Bruto međ. pričuve (u mil. USD)	1.405	1.895	2.314	2.539	2.816	2.773	2.880
Međunarodne pričuve mjesecima uvoza robe i usluga	2,5	2,4	2,8	2,7	3,2	3,4	3,4
Neto međunarodne pričuve (u mil. USD)	1.286	1.674	2.105	2.306	2.581	2.574	2.711
U mjesecima uvoza robe i usluga	2,3	2,2	2,5	2,4	2,9	3,1	3,2
Bruto raspoložive međ. pričuve (u mil. USD) 6/	1.405	1.895	2.314	2.539	2.320	1.922	1.931
Bruto raspoložive međ. pričuve u mjesecima uvoza robe i usluga 6/	2,5	2,4	2,8	2,7	2,6	2,3	2,3
Neto raspoložive međunarodne pričuve (u mil. USD)	1.286	1.674	2.105	2.306	2.085	1.723	1.762
U mjesecima uvoza robe i usluga	2,3	2,2	2,5	2,4	2,3	2,1	2,1
Stanje duga (u mil. USD) 7/	3.282	3.921	4.611	6.420	8.062	7.845	7.706
U tome: Kratkoročni dug 3/ 8/	37	208	355	441	366	320	320
Koeficijent duga i BDP-a 7/	22,5	20,8	23,2	31,9	37,1	39,0	36,5
Kratkoročni dug kao postotak bruto raspoloživih međ. pričuva 3/ 8/ 9/	35,2	31,6	40,7	45,6	51,4	88,1	85,0
Kratkoročni dug i deficit tekućeg računa bilance plaćanja umanjeno za izravna strana ulaganja kao postotak bruto raspoloživih međ. pričuva 3/ 8/ 9/	131,7	65,3	128,9	75,9	55,8	83,4	93,1
Servisiranje duga	-642	-698	-713	-848	-1.110	-1.240	-1.783
Koeficijent servisiranja duga izvozom	9,0	9,9	9,1	10,3	12,9	15,2	20,3
BDP (u mil. USD)	14.583	18.811	19.871	20.109	21.752	20.108	21.097
BDP (u mil. HRK)	87.441	98.382	107.981	123.813	138.392	142.005	152.956
Tečaj							
Kuna prema američkom dolaru (prosjeak razdoblja)	6,00	5,23	5,43	6,16	6,4	7,1	7,3

Izvori: Hrvatska narodna banka, *World Economic Outlook* i procjene MMF-a.

1/ Utemeljeno na HNB bilanci plaćanja revidiranoj u ljeto 1999.

2/ Značajan omjer novčanih i depozitnih tokova u 1998. i 1999. predstavljaju repatrijaciju kratkoročne devizne štednje redeponirane na računima HNB-a.

3/ Podaci o kratkoročnim kreditima poslovnih banaka prikupljeni od Direkcije za provođenje devizne politike HNB-a.

4/ Pokrivenost uključuje samo trgovinske kredite za potrebu uvoza s dospjećem kraćim od tri mjeseca.

5/ Uključujući usklađenje naviše od 25 posto BDP-a za neformalni sektor. Iako točna veličina potrebnog usklađenja nije poznata, do određenog usklađenja će zasigurno doći, a procjene Ministarstva financija i Instituta za javne financije ukazuju da bi usklađene u rasponu od 25 posto bilo razumno.

6/ Bruto međunarodna pričuva prilagođena naniže za kratkoročnu deviznu štednju redeponiranu na račune HNB-a, i za iznos nedospjelih blagajničkih zapisa denominiranih ustranov valuti.

7/ Ne uključuje dug koji je isključen iz sporazuma s Londonskim klubom.

8/ Pokrivenost je ograničena na kreditna zaduženja registrirana kod HNB-a.

9/ Dug je prikazan na osnovi preostalog dospjela.

Tablica 5. Hrvatska: Scenarij gospodarskih kretanja u srednjoročnom razdoblju, 1997-2004.

(u mil. HRK)

	1997. Ostvareno	1998. Ostvareno	1999. Procjena	2000. Procjena	2001. Procjena	2002. Procjena	2003. Procjena	2004. Procjena
	(postotak BDP-a)							
Devizna štednja 1/	11,7	7,1	6,5	5,0	4,5	4,0	3,8	3,6
Razlika između domaće štednje i ulaganja	-11,7	-7,1	-6,5	-5,0	-4,5	-4,0	-3,8	-3,6
Štednja	16,5	16,1	18,3	19,8	20,5	21,3	22,4	23,5
Ulaganja	28,2	23,2	24,8	24,7	25,0	25,3	26,2	27,1
Proračun konsolidirane središnje države (obračunska osnova) 2/ 3/	-2,5	-3,1	-6,3	-4,0	-1,9	-1,6	-1,3	-1,1
Štednja 4/	3,4	3,9	0,1 ^{7/}	1,6	2,0	2,2	2,4	2,5
Ulaganja 5/	5,9	7,0	6,5	5,6	3,9	3,8	3,7	3,6
Ostali sektori (obračunska osnova)	-9,1	-4,0	-0,2	-1,0	-2,6	-2,4	-2,5	-2,5
Štednja	13,1	12,1	18,2	18,1	18,5	19,1	20,0	21,0
Ulaganja	22,3	16,1	18,4	19,1	21,1	21,5	22,5	23,5
Dodatne informacije:								
Rast relanog BDP-a (u postotcima)	6,5	2,5	-2,1	2,9	3,0	3,5	4,3	5,0
Vanjskotrgovinska bilanca	-26,0	-19,1	-17,6	-17,5	-17,1	-16,9	-16,7	-16,3
Neto izvoz robe i nefaktorskih usluga	-15,9	-9,6	-8,2	-7,2	-6,0	-5,5	-4,8	-4,1
Izravna strana ulaganja (uključujući prihod od privatizacije)	1,5	3,6	6,0	5,4	3,9	3,5	3,1	3,1
Vanjski dug	31,9	37,1	39,0	36,5	35,2	33,9	33,8	33,1
Koeficijent servisiranja duga izvozom	10,3	12,9	15,2	20,3	19,3	20,1	15,9	15,7
Neto raspoložive međ. pričuve (u mil. USD) 6/	2.306	2.085	1.723	1.762	1.865	2.043	2.564	3.096
U mjesecima uvoza robe i usluga	2,4	2,3	2,1	2,1	2,1	2,2	2,6	2,9
Kratkoročni dug (na osnovi preostalog dospijeća) kao postotak bruto raspoloživih međ. pričuva	45,6	51,4	88,1	85,0	94,1	74,0	64,5	49,2
Deficit tek. rač. bil. plaćanja i kratkor. dug umanjen za izrav. str. ulaganja kao postotak bruto ras. međ. prič.	75,9	55,8	83,4	91,7	100,3	82,1	70,4	54,5
Dug javnog sektora	26,5	24,5	29,7	29,2	27,6	26,3	25,3	23,9
Vanjski	14,7	14,6	19,9	18,4	17,8	16,7	16,6	15,7
Domaći	11,7	9,9	9,8	10,8	9,7	9,6	8,7	8,2
Ukupni višak/manjak proračuna konsolidirane središnje države (uključujući prihod od privatizacije)	-1,9	-1,4	-2,1	-0,3	0,0	-0,4	-0,8	-0,6

Izvori: Hrvatska narodna banka, Ministarstvo financija, Državni zavod za statistiku i procjene MMF-a.

1/ Neto izvoz robe i nefaktorskih usluga. Pozitivan znak ukazuje na deficit.

2/ Ukupan višak/manjak proračuna konsolidirane središnje države, bez prihoda od privatizacije, obračunska osnova. Isključujući trošak uvođenja drugog stupa sustava mirovinskog osiguranja.

3/ Uključuje pretpostavku neto povećanja nepodmirenih obveza po rashodima jednakim 1,4 posto BDP-a u 1999.

4/ Tekući saldo.

5/ Uključujući kapitalne transfere i neto posudbe. U 1997., uključuje 0,6 posto BDP-a u rashodima za izgradnju financiranim dionicama poduzeća kod Hrvatskog fonda za privatizaciju.

6/ Neto međunarodne pričuve minus devizne obveze prema domaćim bankama. Ekvivalent neto deviznoj poziciji HNB-a.

7/ Velik pad tekućeg fiskalnog salda u 1999. održava smanjenje u izdvajanju poreza i povećanje isplata za mirovine uslijed ustavnim sudom određene retroaktivne indeksacije mirovina i velikog povećanja broja prijevremno umirovljenih prije reforme mirovinskog sustava.

Tablica 6. Hrvatska: Odabrani financijski indikatori (komercijalne banke), 1994-1998.
(u postotcima, na kraju godine, ako nije drugačije navedeno)

	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.
Indikatori solventnosti					
Koeficijent adekvatnosti kapitala	...	18,2	17,7	16,4	12,7
Loša aktiva/ukupna aktiva (kategorije B-E)	...	14,0	11,0	11,1	15,8
Posebne rezervacije za utvrđene gubitke (u mlrd. HRK)	3,1	5,5	4,3	4,4	9,5
Posebne rezervacije/ukupna aktiva	5,2	7,9	5,8	4,6	9,2
Indikatori efikasnosti					
Aktiva/zaposlenik (u mil. HRK)	3,1	3,6	3,1	4,0	4,3
Troškovi iz redovnog poslovanja/aktiva	6,6	6,7	7,5	3,7	...
Troškovi iz redovnog poslovanja/prihod iz redovnog poslovanja	66,9	70,7	68,8	45,0	...
Kamatni rashod/aktiva	3,4	3,2	3,6	3,4	4,1
Indikatori profitabilnosti					
ROA	0,2	0,3	0,8	1,4	-2,6
ROE	2,4	3,8	9,5	11,4	-28,7
Kamatni prihod/aktiva	5,8	5,8	7,0	6,6	8,3
Indikatori likvidnosti					
Kratkoročna imovina/kratkoročne obveze	77,2	81,8	75,2	89,9	79,1
Kredit/depoziti	96,1	99,1	90,2	104,4	109,6

Izvori: Hrvatska narodna banka i procjene MMF-a.

Dodatak I

HRVATSKA - ODNOSI S MEĐUNARODNIM MONETARNIM FONDOM (dana: 30. studenog 1999.)

I. Status članice: postala članicom 14.12.1992. godine; Članak VIII. Statuta MMF-a

II. Račun općih sredstava:	<u>SPV; milijuni</u>	<u>% Kvote</u>
Kvota:	365,10	100,0
Sredstva na računu Fonda	508,19	139,2
Rezervna pozicija u Fondu	0,14	0,0
III. Sektor SPV-a:	<u>SPV; milijuni</u>	<u>% Alokacije</u>
Neto kumulativna alokacija	44,21	100,0
Sredstva u posjedu	138,07	312,3
IV. Dugovanja po aranžmanima:	<u>SPV; milijuni</u>	<u>% Kvote</u>
Prošireni aranžmani	28,78	7,9
Olakšica za sustavnu transformaciju gospodarstva	114,45	31,3

V. Financijski aranžmani:

Vrsta:	Odobreni:	Ističu:	Odobreni iznos (SPV; milijuni)	Odobreni iznos (SPV; milijuni)
EFF	12.03.1997.	11.03.2000.	353,16	28,78
Stand-by	14.10.1994.	13.04.1996.	65,40	13,08

VI. Projekcija obveza prema Fondu

(SPV/milijuni/; utemeljeno na postojećem korištenju sredstava i sadašnjem posjedu SPV-a)

	Dospjele neplaćene obveze	Nastupajuće obveze				
	<u>30.11.1999.</u>	<u>1999</u>	<u>2000</u>	<u>2001</u>	<u>2002</u>	<u>2003</u>
Glavnica	--	--	21,8	24,2	26,6	26,6
Pristojbe/kamata	--	--	6,1	5,1	4,0	2,8
Ukupno	--	--	27,9	29,3	30,6	29,4

VII. Tečajni režim:

U prosincu 1991. godine Hrvatska je napustila zonu jugoslavenskog dinara i usvojila hrvatski dinar kao jedinu službenu valutu. Hrvatski dinar zamijenila je hrvatska kuna 30. svibnja 1994. godine. Tečaj kune određuje se na temelju ponude i potražnje na međubankovnom tržištu, uz povremene intervencije Hrvatske narodne banke. Stoga je politika tečaja kune, koju vodi mjerodavna institucija, klasificirana kao *other managed floating* (pripada kategoriji

ostalih upravljanih plivajućih tečajeva). Hrvatska narodna banka transakcije obavlja samo u eurima, dolarima i specijalnim pravima vučenja. Službeni tečaj kune prema američkom dolaru iznosio je 17. prosinca 1999. godine 7,555 kuna za jedan dolar.

VIII. Konzultacije vezane uz članak IV. Statuta MMF-a i korištenje sredstava MMF-a u proteklom razdoblju

Konzultacije s Hrvatskom vezane uz članak IV. Statuta MMF-a obavljaju se ciklički svakih 12 mjeseci. Posljednje **konzultacije vezane uz članak IV. Statuta MMF-a** završene su 10. srpnja 1998. godine (Izvešće Misije /98/149 od 19.6.1998.; Izvešće Misije /98/158 od 26.6.98.). Izvršni direktori Fonda pohvalili su mjerodavne institucije vlasti zbog dotad postignutog uspjeha stabilizacijskog programa utemeljenog na deviznom tečaju i pozdravili napore na unapređenju strukturnih reformi. No, mnogi su izvršni direktori istaknuli da je odlučno i pravodobno potrebno poduzeti korektivne aktivnosti glede neodrživo velikog deficita tekućeg računa platne bilance u 1997. godini, kao i glede teškoća koje se javljaju u bankovnom sustavu.

Trogodišnji **prošireni aranžman** u protuvrijednosti od 353,16 milijuna specijalnih prava vučenja (135 posto kvote) odobren je 12. ožujka 1997. godine, kada je obavljeno i prvo povlačenje 28,78 milijuna specijalnih prava vučenja. Prvo sagledavanje ostvarenja programa dovršeno je s određenim vremenskim pomakom, i to 10. listopada 1997. godine, no mjerodavne vlasti odlučile su da ne povuku sredstva koja su tada stavljena na raspolaganje. Do razgovora o drugom i trećem sagledavanju ostvarenja programa nije došlo i nisu postavljeni dalji kriteriji izvršenja. Od tada aranžman nije korišten.

Tijekom razgovora u svibnju 1999. godine nije postignut sporazum o *stand-by* aranžmanu, koji je trebao olakšati financiranje manjka u platnoj bilanci, očekivanog zbog utjecaja krize na Kosovu. Osnovna područja neslaganja bila su politika plaća (Misija MMF-a tražila je mjerodavne vlasti da odustanu od prethodno dogovorenog povećanja plaća državnih službenika) i politika privatizacije (Misija MMF-a predložila je prodaju većeg dijela državnih poduzeća kako bi se financirao proračunski trošak rješavanja bankovne krize).

IX. Tehnička pomoć od 1992. do 1999. godine

Direkcija MMF-a	Boravak u Hrvatskoj Područje	
FAD (Direkcija za fiskalna pitanja)	studeni 1992. svibanj 1993. studeni 1993.	Porezna politika i uprava PDV i porezna uprava Upravljanje proračunskim rashodima
	ožujak 1994. kolovoz 1994. studeni 1994. ožujak 1995.	Osnivanje riznice Priprema proračuna Osnivanje državne riznice Upravljanje državnom riznicom - seminar
STA (Direkcija za statistiku)	kolovoz 1995. studeni-prosinac '95. lipanj-srpanj '97.	Uvođenje državne riznice Uvođenje državne riznice Učinak PDV-a
	prosinac 1992. listopad 1993. studeni 1993. travanj 1994. lipanj 1994. studeni 1994. siječanj 1995.	Nekoliko područja Monetarna statistika Statistika državnih financija Monetarna i bankovna statistika Društveni računi Platna bilanca Monetarna i bankovna statistika (zajedno s izaslanstvom EU ¹)
	veljača 1996. rujan 1996. siječanj 1998. siječanj 1998. veljača 1998. rujan 1998. studeni 1998. siječanj 1999. veljača 1999. lipanj 1999. srpanj 1999.	Platna bilanca Društveni računi Platna bilanca Standardi izvješćivanja Tromjesečni društveni računi Tromjesečni društveni računi Tromjesečni društveni računi Tromjesečni društveni računi Platna bilanca Tromjesečni društveni računi Indeks cijena pri proizvođačima
MAE (Direkcija za monetarna i devizna pitanja)	prosinac 1992. listopad 1993. siječanj 1994. svibanj 1994. kolovoz '94-kolovoz '95.	Bankovni nadzor Instrumenti monetarne politike; devizno tržište Monetarne operacije i bankovni nadzor; devizno tržište Platni sustav, monetarne operacije, devizne operacije, bankovni nadzor i računovodstvo Monetarne operacije

¹ European I Department (Direkcija za Europu I)

listopad 1994. prosinac 1994. siječanj-veljača '95.	(9 posjeta stručnjaka) Analiza monetarnih operacija Platni sustav Monetarne operacije, organizacija menadžment, upravljanje međunarodnim pričuvama
veljača-prosinac '95. kolovoz '95-travanj '96.	Platni sustav (4 posjete stručnjaka) Monetarne operacije (5 posjeta stručnjaka)
rujan 1995. studen 1995.	Upravljanje deviznim operacijama Devizne operacije, javni dug, monetarna politika
rujan 1996.	Međubankovno tržište i tržište državnih vrijednosnica interna kontrola, upravljanje međunarodnim pričuvama
listopad 1996. studen 1996. ožujak 1997. travanj 1997.	Upravljanje devizama Platni sustav Upravljanje devizama Pitanja vezana uz Zakon o bankama (posjeta izaslanstva sa stručnjacima iz Pravnog sektora)
travanj '97-veljača '98.	Računovodstvo (6 posjeta stručnjaka)
srpanj 1997.	Strategija bankovnog sustava (posjeta izaslanstva)
rujan 1997.	strategija bankovnog sustava i pitanja vezana uz Zakon o bankama
rujan-studen 1997.	Informatička tehnologija (2 posjete stručnjaka)
ožujak '98-ožujak '99. travanj '98 -kolovoz '99. travanj-lipanj '98.	Računovodstvo (stalni savjetnik) Bankovni nadzor (stalni savjetnik) Upravljanje devizama (2 posjete stručnjaka)
svibanj 1998.	Pitanja vezana uz Zakon o bankama (2 posjete izaslanstava)
kolovoz 1998.	Solidnost banaka i pitanja vezana uz Zakon o bankama
studen 1998.	Bankovni nadzor (s izaslanstvom Svjetske banke)
ožujak-prosinac '99. travanj 1999.	Bankovni nadzor (stalni savjetnik) Devizne operacije i međunarodne pričuve (2 posjete stručnjaka)

INS
(Institut MMF-a)

1993-1997.

Upravljanje fiskalnom
politikom (7 sudionika seminara)

1993-1999.	Monetarna i bankovna statistika (6)
1994	Temeljna ekonomija 1994. 1994.
1994.	Upravljanje poreznom politikom
1994-1995 .	Politika javnih rashoda i upravljanje javnim rashodima)
1994-1996.	Statistika javnih financija (5)
1994-1996.	Politike vezane uz ekonomske odnose s inozemstvom (3)
1994-1997.	Sveobuhvatni kolegij primijenjene tržišne ekonomije (7)
1994-1998.	Računovodstvo za središnje banke (5)
1994-1999.	Devizne politike i operacije 5)
1995	Javne financije (1)
1995	Porezna politika u gospodarstvima u tranziciji (1)
1995.	Porez na dodanu vrijednost (1)
1995-1997.	Instrumenti financijskih tržišta (2)
1996-1997.	Politika financijskog programiranja (2)
1995-1998.	Bankovni nadzor (2)
1996-1998.	Tehnike financijske analize i programiranja (2)
1995-1999.	Platna bilanca (3)
1995-1999.	Makroekonomska analiza i politika (9)
1995-1999.	Javni rashodi i upravljanje državnom riznicom (7)
1996.	Financijske transakcije za pravnike (1)
1996-1997.	Porezna uprava i porezna reforma (2)
1997	Platni sustav (1)
	Solidnost banaka i monetarna politika u svijetu globalnih ... (1)
1997-1998.	Monetarne operacije (2)
	Aktualna pravna pitanja koja utječu na poslovanje središnjih banaka (1)
1998 .	Monetarne i devizne operacije (1)
1998.	Specijalizirani kolegij o politikama tečaja (1)
1998.	Trgovina i tečajne politike (1)
	Deset godina tranzicije: Dostignuća i izazovi (1)

1999

Menadžment i operativna pitanja
za računovođu središnje banke (1)

X. Stalni predstavnik MMF-a

Gospodin O'Callaghan preuzeo je dužnost stalnog predstavnika MMF-a u Hrvatskoj 11. lipnja 1997. godine.

HRVATSKA: ODNOSI SA SVJETSKOM BANKOM

1. Hrvatska je 1993. godine kao sljednica bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) ušla u članstvo Svjetske banke. Hrvatska danas ispunjava svoje kreditne obveze u skladu sa sporazumom o raspodjeli duga postignutog sa Svjetskom bankom, u sklopu kojeg je Hrvatska preuzela obvezu servisiranja duga na temelju kredita koje je Svjetska banka odobrila zajmoprimcima na teritoriju Hrvatske.

2. Svjetska banka svojim zajmovima trenutačno u Hrvatskoj podržava 15 projekata u vrijednosti od 909,2 milijuna američkih dolara: Projekt vodoopskrbe i kanalizacije u Istri (28 mil. USD) odobren je 1990. godine kada je hrvatska još bila dio SFRJ, Projekt za hitnu obnovu počeo se ostvarivati u kolovozu 1994. godine (128 mil. USD), Projekt reforme zdravstva I (40 mil. USD) i kolovozu 1995. i Projekt izgradnje autocesta (80 mil. USD) u srpnju iste godine. Projekt za hitnu obnovu (128 mil. USD) počeo se ostvarivati u lipnju 1994. godine, Projekt za pružanje potpore poljoprivrednicima (17 mil. USD), a Zajam tehničke pomoći I (5 mil. USD) koristiti u srpnju 1996. godine. Projekt hitne izgradnje prometnica i razminiravanja (102 mil. USD) počeo se ostvarivati u ožujku 1997. godine, Projekt pošumljivanja i zaštite šuma u priobalju (42 mil. USD) u srpnju 1997., a Zajam za prilagođivanje sektora poduzeća i financijskog sektora (EFSAL) u vrijednosti od 95 milijuna američkih dolara odobren je u studenome 1997. godine. Nadalje, Projekt za oporavak investicija (30 mil. USD) počeo se ostvarivati u ožujku 1998. godine, a Projekt obnove istočne Slavonije (40,6 mil. USD) u siječnju 1999. godine. Projekt unapređivanja lokalne infrastrukture (36,3 mil. USD) odobren je u lipnju 1998. godine, Projekt modernizacije i restrukturiranja željeznica (101 mil. USD) u siječnju 1999. godine, Zajam tehničke pomoći II (7,3 mil. USD) u travnju 1999. godine. Projekt reforme zdravstvenog sustava (29 mil. USD) odobren je u listopadu 1999. godine.

3. Projekti u pripremi uključuju: Projekt očuvanja kulturne baštine u Kaštelanskom zaljevu, Unapređivanje trgovine i transporta u jugoistočnoj Europi/Projekt SECI-a (regionalni projekt u kojem sudjeluje i Hrvatska), Tehničku pomoć za upravljanje stečajevima, Projekt registra/katastra i aktivnosti na području financiranja javnih rashoda. Nadalje, razmatraju se projekti vezani uz mirovinski sustav, toplinsku mrežu, sektor proizvodnje i distribucije plina te Luku Rijeka. Ako mjerodavne institucije vlasti to zatraže, Svjetska banka bila bi voljna podržati strukturne reforme zajmovima za strukturno prilagođivanje, uz uvjet da se postigne sporazum o mjerama koje treba poduzeti na ključnim područjima, što uključuje smanjivanje javnog sektora (uključujući reformu sustava mirovinskog i zdravstvenog osiguranja), reformu i privatizaciju financijskog, odnosno bankovnog sustava, restrukturiranje i privatizaciju javnih poduzeća, a zatim i reforme državne uprave i sudstva koje će poboljšati, odnosno stvoriti poticajno okruženje za aktivnosti privatnog sektora.

4. Stručnjaci Svjetske banke pripremaju materijal koji će novoj Vladi ponuditi smjernice za ekonomske politike. Savjeti vezani uz makroekonomsku politiku i politiku tečaja koje će sadržavati taj materijal, temeljit će se na informacijama koje su prikupili stručnjaci MMF-a.

5. IFC (*International Finance Corporation*) iz Grupe *Svjetska banka* odobrila je do sada sedam ulaganja u Hrvatsku: (1) za kupnju udjela u jednoj hrvatskoj banci vrijednog 2,6 milijuna američkih dolara, (2) za kreditno ulaganje u cementaru (10,8 mil. USD), (3) zajam vrijedan 4 milijuna američkih dolara odobren maloj regionalnoj banci u Splitu, za financiranje malog i srednjeg poduzetništva, (4) ulaganje u dionički kapital (6,2 mil. USD) tvornice papira i kreditno ulaganje (14,1 mil. USD) za obnovu i modernizaciju tvornice, (5) ulaganje 5 milijuna američkih dolara u dionički kapital fonda za financiranje početnoga kapitala poduzeća, (6) zajam od 15 milijuna USD odobren regionalnoj banci za osiguravanje kreditne linije za mala i srednja poduzeća i (7) ulaganje u dionički kapital društva za upravljanje mirovinskim fondovima (3 milijuna USD) koje će biti osnovano u skladu s hrvatskim zakonom o reformi sustava mirovinskog osiguranja, a koji će značiti prekretnicu na tom području. IFC nastoji proširiti svoje aktivnosti u Hrvatskoj, a koncentriran je na projekte u sektoru proizvodnje i financija, pružanje potpore malom i srednjem poduzetništvu te sanaciju i modernizaciju turističkog sektora.

HRVATSKA: PITANJA VEZANA UZ STATISTIKU

1. Baza ekonomskih podataka u Hrvatskoj je mješovite kvalitete, koja se ipak poboljšava. Najmanje problema vezano je uz podatke o monetarnim agregatima, koji su blizu standarda Fonda. Na drugim područjima bi značajni nedostaci i prevelika kašnjenja u objavljivanju podataka mogli utjecati na pouzdanost i pravodobnost makroekonomske analize. No, u većini su slučajeva poduzete korektivne aktivnosti kako bi se poboljšala kvaliteta podataka, pokrivenost odgovarajućim podacima i pouzdanost podataka. Ipak, na nekim je područjima napredak usporen nedostatnom financijskom potporom iz proračuna.

A. Društveni računi

2. Sustav podataka o društvenim računima značajno je poboljšán u razdoblju nakon posljednjih konzultacija u vezi s člankom IV. Statuta MMF-a, omogućivši tako objavljivanje većeg, mnogo opsežnijeg paketa podataka. Državni zavod za statistiku (DZS) prikuplja i objavljuje godišnje podatke o tekućim i stalnim cijenama u odnosu na proizvodnju, dohodak i rashode. DZS je također 30. lipnja 1999. objavio tromjesečne podatke o BDP-u (prema rashodima i glavnim sektorima industrije u tekućim i stalnim (1997) cijenama) i tako zadovoljio ciljeve Standarda posebnog izvješćivanja (*Special Data Dissemination Standards*). Procjene desezoniranog tromjesečnog BDP-a u stalnim cijenama po proizvodnoj metodi također su dostupne. Bez obzira na navedeno, i nadalje postoje nedostaci vezani uz obuhvat podataka te nedostatke koji onemogućavaju dostizanje odgovarajuće pouzdanosti procjena. Ti nedostaci uključuju: nedostajanje tromjesečnih izvornih podataka vezanih uz, sezonskim utjecajima podložan, sektor poljoprivrede, nepotpune podatke o neregistriranom sektoru gospodarstva, tek djelomični prijelaz statistike javnih financija sa iskazivanja na bazi naplaćene realizacije na iskazivanje na bazi naplative realizacije, nedovoljan pristup preliminarnim ili neobjavljenim izvornim podacima, neodgovarajuće izvorne podatke namijenjene mjerenju promjena zaliha, neodgovarajuće deflatore cijena i nedostatan obuhvat podataka o gospodarskim subjektima koji nemaju oblik trgovačkog društva i samosvojnih poduzetnika (na području poljoprivrede, trgovine i obrta).

B. Cijene

3. DZS priprema mjesečne indekse cijena na malo i proizvođačkih cijena, te mjesečni indeks troškova života koji se temelji na potrošačkoj košarici tipičnog domaćinstva niske dohodovne kategorije izvan poljoprivrednog sektora. Podaci se prikupljaju oko 20-og u mjesecu, a indeksi se objavljuju posljednjeg radnog dana u mjesecu. No, statistika cijena izračunava se uz upotrebu zastarjelih pondera na osnovi malog uzorka. Ne pripremaju se deflatori cijena uvoznih/izvoznih proizvoda i usluga, čime je otežana analiza kretanja ekonomskih odnosa s inozemstvom.

C. Plaće i zaposlenost

4. Hrvatska priprema podatke o prosječnoj bruto i neto plaći po zaposleniku u pravnim osobama u proizvodnom sektoru te o zaposlenosti u proizvodnom sektoru. Podaci o plaćama

uključuju podatke o nagradama, bolovanjima i naknadama za topli obrok, a temelje se na mjesečnim istraživanjima koja pokrivaju 70 posto stalno zaposlenih u svakoj kategoriji proizvodnog sektora. Ta istraživanja ne pokrivaju značajan dio radnog stanovništva, koji uključuje osobe zaposlene u trgovini i obrtu, one koji rade na temelju ugovora, poljoprivrednike i zaposlene u vojsci i policiji.

5. Broj registriranih nezaposlenih osoba daje precijenjenu sliku aktualne razine nezaposlenosti. Preliminarno istraživanje zaposlenosti koje zadovoljava ILO-standarde provedeno je 1996. godine na uzorku od 7.200 domaćinstava. Uzorak je 1997. godine proširen na 10.450 domaćinstava i došlo se do zaključka da je stopa nezaposlenosti 9,9 posto, dok je stopa registrirane nezaposlenosti u to doba iznosila 16,5 posto. HNB od lipnja 1997. godine provodi polugodišnja istraživanja zaposlenosti.

D. Fiskalni podaci

6. Velika količina podataka vezanih uz statistiku državnih financija priprema se mjesečno, s vremenskim odmakom od tri do dvanaest tjedana, a objavljuje se u Mjesečnom statističkom izvješću Ministarstva financija ili se izravno dostavlja Fondu. Podaci o prihodima (pripremljeni na osnovi statistike državnih financija) za većinu glavnih kategorija proračuna i izvanproračunskih fondova pouzdani su i dostupni dan nakon podnošenja zahtjeva. Dostupni su i podaci o rashodima na bazi naplaćene realizacije, pripremljeni prema metodologiji statistike državnih financija, koja uključuje ekonomsku i funkcionalnu klasifikaciju, pri čemu su podaci pripremljeni uz odvajanje proračuna od izvanproračunskih fondova. Podaci o prihodima i rashodima pripremaju se u konsolidiranom i nekonsolidiranom obliku. Podaci o rashodima koji se financiraju negotovinskim metodama (za što se smatra da je važna komponenta ukupnih rashoda proračuna i izvanproračunskih fondova tijekom određenih razdoblja) ne objavljuju se, a mjerodavne vlasti nisu sklone tome da te podatke podastru Izaslanstvu MMF-a. Pouzdanost fiskalne statistike poboljšala bi se u okviru opsežnog sustava državne riznice.

7. Podaci o državnom dugu, posebice o vanjskom dugu, imaju određene nedostatke. Detaljni podaci o domaćem javnom dugu objavljuju se u Mjesečnom statističkom izvješću Ministarstva financija. No, ne objavljuju se opsežni podaci o vanjskom dugu i podacima o nastanku javnog duga. Podaci o dospjelim nepodmirenim obvezama po rashodima nisu na raspolaganju, dok podaci o javnom dugu ne uključuju podatke o mjenicama koje je izdala Vlada.

8. Fiskalni podaci koji se odnose na jedinice lokalne uprave i konsolidiranu opću državu objavljuju se na godišnjoj osnovi u godišnjim izvješćima Ministarstva financija. Hrvatska redovito dostavlja fiskalne podatke za MMF-ove publikacije Godišnje statističko izvješće o javnim financijama (*Government Finance Statistics Yearbook*) i Međunarodna financijska statistika (*International Financial Statistics*).

E. Monetarni podaci

9. Podaci o monetarnim istraživanjima, bilanci Hrvatske narodne banke (HNB) i poslovnih banaka objavljuju se mjesečno, s vremenskim odmakom od oko šest tjedana. Ključni podaci, kao što su oni koji se odnose na novac u optjecaju, obveznu pričuvu i međunarodne pričuve

HNB-a, mogu se dobiti na zahtjev s vremenskim odmakom od jednog dana. Novi sustav statističkog izvještavanja koji omogućuje bankama da u obliku jedinstvenog paketa obrazaca podastiru izvješća o bilanci stanja, obveznoj pričuvu, kamatnim stopama itd. uveden je u srpnju 1999. godine, kada se počeo primjenjivati i novi kontni plan za središnju banku. S tim u vezi, Direkcija statistike MMF-a namjerava napraviti analizu monetarnih podataka koji se odnose na Hrvatsku, a kako bi se osigurala konzistentna klasifikacija računa između starog i novog kontnog plana.

10. HNB i Ministarstvo financija nisu do sada pokušavali uskladiti podatke o neto bankarskim kreditima državi sa statistikom državnih financija.

F. Statistički podaci o bankovnom sustavu

11. Podaci o aktivnim i pasivnim kamatnim stopama banaka objavljuju se mjesečno u Biltenu HNB-a. U godišnjim financijskim izvješćima banaka zamijećena je tendencija podcjenjivanja rizičnosti aktive banke, koja se očituje u lošoj klasifikaciji zajmova odobrenih određenim sektorima gospodarstva i knjiženju "velikih obveznica" (državnih obveznica svojedobno izdanih radi podmirivanja obveza poduzeća u vlasništvu države) i ostale imovine prema knjigovodstvenoj vrijednosti, iako se nekim dijelovima te imovine trguje uz veliki diskont. Ovakvim postupcima stvara se pogrešna slika kvalitete aktive banke, što dovodi do izdvajanja nedostatnih rezervacija za lošu aktivu i precjenjivanja koeficijenata adekvatnosti kapitala.

G. Podaci o platnoj bilanci

12. Podaci o platnoj bilanci kompiliraju se tromjesečno u skladu s petim izdanjem MMF-ova Priručnika za izradu platne bilance, a objavljuje ih HNB koristeći se informacijama kojima raspolaže, kao i informacijama koje dobiva od poslovnih banaka, Ministarstva financija i drugih institucija. Podaci su uglavnom dostupni s vremenskim odmakom od dva do tri mjeseca, no podaci koji se odnose na trgovinu dostupni su s vremenskim odmakom od četiri do šest tjedana, a podaci o međunarodnim pričuvama sljedećeg dana nakon podnošenja zahtjeva. Velika revizija statistike platne bilance obavljena je u siječnju 1998. godine. Time se uvoz počeo procjenjivati na fob osnovi, a u uvoz je uključena i roba uvezena u slobodne trgovinske zone.

13. Pokrivenost podataka o vanjskom dugu poboljšala su se tijekom 1999. godine objavljivanjem informacija o vanjskom dugu od strane dužnika. Veliki dio vanjskog duga Hrvatske potječe iz vremena prije raspada bivše SFRJ, a hrvatski udio u tom dugu dogovoren je s kreditorima Pariškog kluba 1995. i Londonskog kluba 1998. godine.

H. Standard posebnog izvješćivanja

Hrvatska se pretplatila na Standard posebnog izvješćivanja (*Special Data Dissemination Standard* - SDSS) i paketi podataka o hrvatskom gospodarstvu objavljuju se na internet stranicama MMF-a (*Data Standards Bulletin Board* - DSBB). Na temelju informacija koje mjerodavne institucije vlasti dostavljaju Fondu i koje se postavljaju na DSBB-u, razvidno je da SDDS-u glede opsežnosti i pravodobne dostupnosti ne odgovaraju hrvatski podaci o transakcijama središnjeg i konsolidiranog proračuna, a glede opsežnosti podaci o dugovima

državnog proračuna, kamatnim stopama i indeksu cijena dionica. Hrvatske vlasti napominju, da se dnevni izračuni prinosa na dugoročne državne obveznice ne mogu izračunati jer ne postoji takva utrživa obveznica. Vlasti su također primjetile da je na web stranici HNB-e uspostavljen link sa Zagrebačkom burzom koji dopušta pristup burzovnom indeksu

Tablica 7. Hrvatska: Temeljni statistički indikatori
(dana 9. 12. 1999.)

	Tečaj	Međunarodne pričuve	Bilanca HNB-a	Međun. pričuve/primarni novac	Ukup. likv. sred.	Kamate	Indeks cijena na malo	Izvoz/Uvoz	Tekući račun bilance plaćanja	Ukupni višak/manjak proračuna središnje države	BDP	Vanjski dug/servis. duga
Datum zadnjeg bilježenja	9. prosinca 1999.	31. studenoga 1999.	31. studenoga 1999.	30. studenoga 1999.	31. listopada 1999.	8. prosinca 1999.	prosinac 1999.	listopad 1999.	lipanj 1999.	rujan 1999.	2. tr. 1999.	kolovoz 1999.
Datum primitka	9. prosinca 1999.	7. prosinca 1999.	9. prosinca 1999.	9. prosinca 1999.	9. prosinca 1999.	9. prosinca 1999.	8. prosinca 1999.	30. studenoga 1999.	rujan 1999.	studen 1999.	30. rujna	studen 1999.
Učestalost podataka	dnevno	mjesečno	mjesečno	mjesečno	mjesečno	dnevno	mjesečno	mjesečno	tromjesečno	mjesečno	tromjesečno	mjesečno
Učestalost izvješćivanja	dnevno	mjesečno	mjesečno	mjesečno	mjesečno	dnevno	mjesečno	mjesečno	tromjesečno	mjesečno	tromjesečno	mjesečno
Izvor ažurir. podataka	web str. HNB-a	Reuters	Hrvatska narodna banka	Hrvatska narodna banka	Hrvatska narodna banka	Reuters	Reuters	DZS	Hrvatska narodna banka	Ministarstvo financija	DZS	Hrvatska narodna banka
Način izvješćivanja	<i>on-line</i>	<i>on-line</i>	<i>on-line</i>	<i>on-line</i>	<i>on-line</i>	<i>on-line</i>	<i>on-line</i>	<i>on-line</i>	<i>on-line</i>	žurna pošta	<i>on-line</i>	<i>on-line</i>
Povjerljivost podataka	dostupni javnosti	dostupni javnosti	dostupni javnosti	dostupni javnosti	dostupni javnosti	dostupni javnosti	dostupni javnosti	dostupni javnosti	dostupni javnosti	dostupni javn.	dostupni javn.	dostupni javn.
Učestalost objavljivanja	dnevno	mjesečno	mjesečno	mjesečno	mjesečno	dnevno	mjesečno	mjesečno	mjesečno	mjesečno	tromjesečno	mjesečno

HRVATSKA: ANALIZA PRUŽENE TEHNIČKE POMOĆI MMF-a

1. Ovaj dodatak donosi procjenu rezultata tehničke pomoći MMF-a pružene Hrvatskoj iz perspektive svake direkcije MMF-a uključene u pružanje tehničke pomoći.

A. Direkcija za statistiku**Statistika platne bilance**

1. U protekle dvije godine u Hrvatskoj su boravile dvije misije tehničke pomoći MMF-a za područje statistike platne bilance (u siječnju 1998. i veljači 1999. godine). Zadatak prve misije bio je da osigura točnije mjerenje salda tekućeg računa platne bilance i sagleda rezultate prve faze radnog programa koji je HNB počeo provoditi radi poboljšanja kvalitete statistike platne bilance, a kao odgovor na primjedbe misije MMF-a koja je obavljala konzultacije u okviru članka IV. Statuta MMF-a 1997. godine. Zadatak druge misije bio je da procijeni i analizira postignuća druge i konačne faze programa.

1. Cilj prve faze programa HNB-a bio je da se poboljša kompilacija statističkih podataka revidiranjem metoda procjene utemeljenih na postojećim izvorima podataka te potrebnim klasificiranjem i prilagođivanjem opsežnosti. Dodatni izvori podataka trebali su biti razvijeni uz pomoć novih istraživanja, odnosno anketa.

1. Misija tehničke pomoći koja je u Hrvatskoj boravila u siječnju 1998. godine umnogome je revidirala rezultate tekućeg računa platne bilance i tako značajno reducirala stavku neto pogrešaka i propusta. Misija je zamijetila da su značajna poboljšanja postignuta u skladu s prvom fazom programa HNB-a i pomogla je pri obavljanju aktivnosti u okviru programa. Također je analizirala nova istraživanja, odnosno ankete (npr. za izravna i portfolio ulaganja) koje su uvedene, i dala preporuke za drugu fazu programa.

1. Misija tehničke pomoći koja je u Hrvatskoj boravila u veljači 1999. godine uočila je da su svi glavni zahtjevi koje su trebali biti ispunjeni u drugoj fazi programa doista ispunjeni te da su postignuta velika poboljšanja i unaprjeđenja na području kompilacije. Poboljšanja su podrazumijevala uvođenje novih istraživanja o transportnim poduzećima, potrošnji vezanoj uz putovanja, kao i istraživanja o kreditima sektoru trgovine te veći broj podataka o poduzećima u kojima su izvršena izravna strana ulaganja. Imajući u vidu evoluirajući i trajni proces poboljšanja baze podataka, misija tehničke pomoći predložila je dodatna poboljšanja statistike (npr. isključivanje promjene vrednovanja iz podataka o međunarodnim pričuvama i upotrebu podataka iz monetarnih istraživanja radi poboljšanja podataka o valuti i depozitima). K tome, misija je predložila primjenu nekoliko relevantnih, ali ipak manje važnih, preporuka misije koja je u Hrvatskoj boravila u siječnju 1998. godine, a koja se odnose na rashode veleposlanstava, dohodak zaposlenih i transfere kapitala iseljenika i druge vrste transfera kapitala.

1. Misija tehničke pomoći također je upoznata s povećanim interesom za statistiku stanja, a analizirala je i kompilaciju međunarodne investicijske pozicije i statistike vanjskog duga.

Nadležne vlasti složile su se da se poveća opsežnost podataka iz statistike stanja kako bi uključivala tromjesečne podatke o izravnim i portfolio ulaganjima, kao i da se do kraja 1999. godine počne izrađivati potpuno tromjesečno izvješće o međunarodnoj investicijskoj poziciji (uključujući podatke o vanjskom dugu).

1. Nalazi misija MMF-a pokazuju da su mjerodavne vlasti postigle glavne ciljeve tehničke pomoći Direkcije za statistiku MMF-a. Imajući to u vidu, ne čudi da je zatražena dalja tehnička pomoć sredinom 2000. godine, a kako bi se analizirao napredak postignut u realizaciji programa koji je u tijeku, posebice na kompilaciji tromjesečne međunarodne investicijske pozicije.

Statistika realnog sektora

1. Državni zavod za statistiku (DZS) započeo je s objavljivanjem tromjesečnih društvenih računa na kraju lipnja 1999. godine, na vrijeme za uključivanje u Sustav posebnog izvješćivanja (SDDS). To je postignuto uz pomoć projekta tehničke pomoći Direkcije za statistiku MMF-a, koji je uključivao šest posjeta misija MMF-a u razdoblju od lipnja 1994. do srpnja 1999. godine. Nekoliko pitanja koja su ostala neriješena nakon posjeta misije u srpnju 1999., mogla bi utjecati na buduće procjene:

- Dospjele nepodmirene obveze države značajno su porasle u drugom dijelu 1998. godine, te tako povećale razliku između proračunskih rashoda na bazi naplaćene i naplative realizacije, čime je potreba da se prijeđe na prikazivanje podataka na bazi naplaćene realizacije postala akutnom za točnost društvenih računa;
- Podaci iz Ministarstva financija, koji su DSZ-u potrebni da obavi transformaciju statistike javnih financija na iskazivanje na bazi naplative realizacije, nisu uopće stavljeni na raspolaganje, a kamoli na vrijeme;
- DZS mora ubuduće tromjesečne podatke o društvenim računima kompilirati bez pomoći Ekonomskog instituta u Zagrebu, koji je bio odgovoran za glavninu aktivnosti oko tromjesečne kompilacije na temelju ugovora sa DZS-om.

1. Potonja napomena značajna je zbog toga što DZS nije mogao platiti Ekonomskom institutu sve ugovorene usluge, pa stoga nije ni započet proces izrade finalne dokumentacije iz svih izvora, metoda i pretpostavki vezanih uz kompilaciju.

1. Misija tehničke pomoći na području statistike cijena pri proizvođačima posjetila je DZS u lipnju 1999. godine kako bi pomogla moderniziranju i poboljšavanju izračunavanja indeksa proizvođačkih cijena. Iako DZS provodi savjestan program poboljšavanja izračunavanja indeksa cijena, misija MMF-a uočila je nekoliko nedostataka vezanih uz indeks proizvođačkih cijena, a oni uključuju malu veličinu uzoraka, zastarjele pondere, potrebu za detaljnijim specifikacijama proizvoda, poboljšanja postupaka s cijenama koje nedostaju i bolje procedure za uvođenje novih pondera u indeks. Za uspjeh ovog programa bit će potrebna trajna podrška Vlade.

1. Za dodatne misije tehničke pomoći Hrvatskoj u sadašnjem Regionalnom planu alokacije tehničke pomoći nema više sredstava.

Monetarna i bankovna statistika

1. Tehnička pomoć Sektora za statistiku MMF-a za područje monetarne statistike pružena je Hrvatskoj u prosincu 1992. godine (misija na čelu s gosp. Pownallom koncentrirala se na statistiku više sektora) i u travnju 1994. godine (misiju tehničke pomoći za područje monetarne i bankovne statistike vodio je gosp. Merris). Sve preporuke tih misija primijenjene su, što je rezultiralo uključivanjem podataka o Hrvatskoj u publikaciju MMF-a Međunarodna financijska statistika (*International Financial Statistics* - IFS) u rujnu 1995. godine. Danas Hrvatska redovito i pravodobno dostavlja podatke s područja monetarne i bankovne statistike za publikaciju Međunarodna financijska statistika. Ne postoje značajnije teškoće vezane uz podatke.

A. Direkcija za fiskalna pitanja

1. Opseg tehničke pomoći koju je Sektor za fiskalna pitanja proteklih godina pružio nadležnim institucijama u Hrvatskoj bio je prilično skroman. Radi se o ukupno pet posjeta misija u razdoblju od 1993. godine, pri čemu je posljednja misija u Hrvatskoj boravila u lipnju/srpnju 1997. godine. Misija koja je u Hrvatskoj boravila 1997. godine, a čije su se aktivnosti dijelom nastavile na aktivnosti prethodne misije (1993) vezane uz uvođenje poreza na dodanu vrijednost, pomagala je mjerodavnim vlastima u procjeni ekonomskih učinaka uvođenja PDV-a koji je zamijenio stope poreza na promet. Misija je davala i savjete glede strukture porezne stope, a ponudila je i savjete vezane uz porezni prag. Porez na dodanu vrijednost koji je uveden u siječnju 1998. uglavnom je bio u skladu s danim preporukama, možda uz jednu iznimku koju vrijedi istaknuti: porezni prag za PDV bio je oko 1/5 onog što je preporučila misija MMF-a, što je rezultiralo time da je porezna mreža obuhvatila veliki broj malih trgovaca. Može se pretpostaviti da je to izazvalo određene pritiske na poreznu upravu, odnosno sustav prikupljanja poreznih prihoda, a da nije imalo nikakav vidljivi pozitivni učinak na prihod od poreza. Misija iz Direkcije za Europu I. možda će htjeti nastaviti baviti se tim pitanjem i ispitati je li zapravo niski porezni prag opteretio poreznu upravu, a donio minimalne koristi glede proračunskih prihoda.¹

A. Direkcija za monetarna i devizna pitanja

Dosadašnje iskustvo

Ocjena

1. Poslovanje Hrvatske narodne banke promatrano po organizacijskim jedinicama vrlo je neravnomjerno. Sektor za istraživanja i statistiku je izuzetan i njegova formulacija i primjena monetarne politike bile su relativno uspješne. Razvoj bankovnog nadzora bio je nepotrebno spor, no i na tom je području postignut značajan napredak. Rješavanje teškoća u bankovnom sustavu zahtijevalo je da mu zaposlenici i rukovodstvo posvete mnogo vremena i bilo je

¹ Mjerodavne institucije vlasti izvijestile su Misiju MMF-a o namjeri da razmotre mogućnost povišenja poreznog praga za PDV u 2000. godini, no porezni prag manji od preporučenog, Misija smatra manjim problemom od pitanja vezanih uz (ne)poštivanje porezne regulative (posebno u poljoprivredi) i nedavno uvedene nulte stope PDV-a na odabrane skupine proizvoda. Uvođenje nulte stope PDV-a, kojem se suprotstavljalo Ministarstvo financija, suprotno je savjetima Direkcije za fiskalna pitanja MMF-a.

karakterizirano nevoljkošću da se pravodobno poduzmu korektivne aktivnosti, uglavnom kao rezultat političkih promišljanja i pritiska. No, tijekom 1999. godine rukovodstvo HNB-a poduzelo je odlučnije korake u skladu sa strategijom bankovnog sustava koju je preporučio Sektor za monetarna i devizna pitanja MMF-a. Dobar napredak u 1998. godini postignut je na području računovodstvenih sustava HNB-a, dok je organizacijska jedinica interne kontrole i dalje slaba. Informatička tehnologija banke je jaka, no postojana poboljšanja na području upravljanja međunarodnim pričuvama tijekom nekoliko proteklih godina u posljednje su vrijeme usporena.

1. Prigodom godišnjih posjeta u protekle tri godine, misije MMF-a koncentrirale su se ponajprije na jačanje bankovnog sustava, što je uključivalo i prihvaćanje novog Zakona o bankama, čiji je nacrt pripremljen uz pomoć Direkcije za monetarna i devizna pitanja MMF-a. Ta je direkcija osigurala i savjete vezane uz razvoj tržišta novca i tržišta državnih vrijednosnica, kao i uz osmišljavanje instrumenata monetarne politike.

1. Program razvoja novog kontnog plana i moderniziranja računovodstvenih sustava, koji je uključivao seriju kratkih boravaka stručnjaka, imao je loš početak 1997. godine zbog nemogućnosti stručnjaka i njegovih suradnika iz HNB-u da ostvare međusobno prihvatljiv radni odnos. Nakon postavljanja drugog (stalnog) računovodstvenog stručnjaka, koji je u HNB-u boravio od ožujka 1998. do ožujka 1999. godine (uz nekoliko kratkih naknadnih posjeta), projekt je uspješno dovršen.

1. Direkciju za devizne poslove i upravljanje međunarodnim pričuvama posjetio je tijekom protekle tri godine relativno veliki broj stručnjaka (koje je osigurala Izraelska središnja banka), a te su kratke posjete imale uglavnom dobre rezultate. Stručnjaci su bili dobri i dobro prihvaćeni. Ranije postignuti napredak, u posljednje je vrijeme usporen kao rezultat oslabljenog menadžmenta nad sektorom, a nakon što je izvršni direktor sektora privremeno zadužen za upravljanje jednom od banaka s teškoćama u poslovanju.

1. Aktivnosti na području bankovnog nadzora bile su posebno teške. Tijekom nekoliko godina, usprkos značajnoj tehničkoj pomoći USAID-a, Svjetske banke i Fonda, otpor prema prijelazu na moderne sustave bankovnog nadzora, koji je pružao direktor Sektora za nadzor i kontrolu banaka (kasnije smijenjen), u velikoj je mjeri usporio napredak i obeshrabrio strane savjetnike. Svojedobno povlačenje savjetnika USAID-a, u okviru podrške (nevezanim uz ovo područje) drugim ciljevima vanjske politike SAD-a, također je smanjilo rezultate napora tehničke pomoći na području bankovnog nadzora. Nedavni duži boravak stalnog savjetnika Direkcije za monetarna i devizna pitanja MMF-a i kraći boravak stalnog savjetnika iste direkcije Fonda (oba su u HNB-u boravila relativno dugo) dali su pozitivan doprinos unaprjeđenju bankovne kontrole, no, očekivanja ipak nisu ispunjena.

1. Reforma platnog sustava napredovala je vrlo sporo, no novi Sustav poravnanja u realnom vremenu (RTGS) i sustav klirinške agencije sada su spremni. Ipak, bankama još uvijek nije dopušteno da obavljaju usluge domaćeg platnog prometa, a i novi zakon o platnom prometu u zemlji još nije donesen.

Analiza postignutih rezultata

1. Proces ostvarivanja cilja, a to je dostizanje razine moderne središnje banke koja dobro funkcionira, iako impresivan na nekim područjima, bio je spor i razočaravajući na drugim područjima zbog slabog menadžmenta i slanja nekih jakih menadžera da se bave hitnim zadaćama (upravljanje bankom s teškoćama u poslovanju). Na najvišim razinama menadžmenta HNB je uvijek bila vrlo kooperativna i sklona prihvatanju savjeta misija tehničke pomoći MMF-a. No, pružanje tehničke pomoći HNB-u često je bilo praćeno teškoćama zbog razlika u mišljenjima stranih stručnjaka i srednjeg menadžmenta oko odgovarajuće uloge savjetnika. Menadžeri HNB-a očekuju od savjetnika da potrebne poslove obave sami, dok su neki savjetnici skloniji tome da svoje sudjelovanje ograniče na davanje savjeta. Najuspješniji projekti, kao (na kraju) onaj vezan uz računovodstvo, bili su oni u kojima je savjetnik prilično aktivno sudjelovao u radu direkcije (iako ipak ne toliko koliko je to možda želio HNB).

Dalje potrebe za tehničkom pomoći

1. Hrvatska će trebati nastaviti s razvojem bankovnog nadzora. HNB je konačno usvojio strateški plan za razvoj bankovnog nadzora, kao dio uvjeta za isplatu druge tranše Zajma za strukturno prilagođivanja sektora poduzeća i financijskog sektora Svjetske banke. Taj plan će, ako bude poštovan, omogućiti bolju procjenu potreba za daljim usavršavanjem kontrolora banaka i daljim razvojem sustava, kao što je pripremanje izvješća na osnovi analize financijskih izvješća banaka i sustava ranog upozoravanja na rizike u poslovanju.

1. Dodatno usavršavanje i savjeti bit će potrebni na području upravljanja međunarodnim pričuvama. Sektor za monetarna i devizna pitanja već se obvezao da će pomoći pri izradi nacrtu novog zakona o središnjoj banci u proljeće 2000. godine kako bi se ta regulativa modernizirala i uskladila s novim Zakonom o bankama donesenim u prosincu 1998. godine.

1. Još su tri područja na kojima će možda biti potrebna tehnička pomoć, što valja razmotriti. Hrvatskoj treba novi zakon o platnom prometu u zemlji, a reforma platnog sustava neće biti dovršena sve dok banke ne započnu pružati usluge domaćeg platnog prometa. Možda će, zbog nedavnih izmjena u platnom sustavu, također trebati razmotriti funkcioniranje tržišta novca i vrijednosnica. Potrebno je ojačati i funkciju interne kontrole.